

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

MUHASEBE VE FİNANSMAN

**KIYMETLİ EVRAKLAR
344MV0064**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- PARA İLE SATILMAZ.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ- 1	2
1. TTK'DA YER ALAN BELGELER	2
1.1. Bono (Emre Muharrer Senet)	2
1.1.1. Bononun Şekli	3
1.1.2. Bono Düzenlenmesi	6
1.1.3. Ciro İşlemleri.....	7
1.1.4. Tahsil ve Takip İşlemleri.....	8
1.2. Çek	9
1.2.1. Çekin Şekli	9
1.2.2. Hesap Açılırken Uyulması Gereken Kurallar	12
1.2.3. Çek Defteri Türleri	14
1.2.4. Bankaların Bildirim Yükümlülüğü.....	15
1.2.5.Çek Düzenlenmesi.....	15
1.2.6. Ciro İşlemleri.....	16
1.2.7. Tahsil ve Takip İşlemleri.....	16
1.2.8. Çekte İbraz ve Ödeme	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2.9. İhtar ve Düzeltme Hakkı	19
1.2.10. Savcılığa İhbar ve Sorumluluklar.....	19
1.2.11. Karşılıksız Çek	19
1.3. Poliçe.....	21
1.3.1. Poliçenin Şekli.....	22
1.3.2. Poliçenin Düzenlenmesi	25
1.3.3. Ciro İşlemleri.....	26
1.3.4. Tahsil Ve Takip İşlemleri.....	28
UYGULAMA FAALİYETİ.....	29
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	32
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	38
2. MENKUL KIYMETLER.....	38
2.1. Yatırım ve Piyasalar	38
2.1.1. Yatırım	39
2.1.2. Piyasalar	41
2.2. Hisse Senetleri.....	42
2.2.1. Hisse Senetlerinin Türleri.....	43
2.2.2. Hisse Senedinin Getirileri ve Sorumlulukları	44
2.2.3. Hisse Senedinde Fiyat ve Değer.....	45
2.2.4. Hisse Senedinin Şekli.....	46
2.2.5. Hisse Senedi Piyasası	47
2.3. Tahvil	50
2.3.1. Tahvil Türleri	50

2.3.2. Tahvilin Getirileri ve Sorumlulukları.....	51
2.3.3. Tahvilde Fiyat ve Değer Kavramları.....	52
2.3.4. Tahvilin Şekli	52
2.3.5. Tahvil Piyasası	53
2.3.6. Hisse Senedi ve Tahvilin Farkları	54
2.4. Diğer Menkul Kıymetler	54
2.4.1. Repo	55
2.4.2. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet.....	55
2.4.3. Gelir Ortaklığı Senedi	56
2.4.4. Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı.....	56
2.4.5. Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı.....	57
2.4.6. Menkul Kıymet Yatırım Fonları	57
2.4.7. Altın.....	58
2.4.8. Mevduat Faizleri	58
2.4.9. Döviz.....	59
2.4.10. Kâr Zarar Ortaklığı Belgesi.....	59
2.4.11. Katılma İntifa Senedi	59
2.4.12. Oydan Yoksun Hisse Senedi	59
2.4.13. Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri	59
2.4.14. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar.....	60
2.4.15. Finansman Bonoları	60
2.4.16. Gayrimenkul Yatırımı	60
UYGULAMA FAALİYETİ.....	61
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	65
MODÜL DEĞERLENDİRME	71
CEVAP ANAHTARLARI.....	74
KAYNAKÇA	79

AÇIKLAMALAR

KOD	344MV0064
ALAN	Muhasebe ve Finansman
DAL/MESLEK	Alan Ortak
MODÜLÜN ADI	Kıymetli Evraklar
MODÜLÜN TANIMI	Muhasebe ve finansman alanında peşin olmayan alışverişlerde kullanılan bono, poliçe ve çek gibi ödeme araçları ile yatırım aracı olarak menkul kıymetlerin tanıtıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖN KOŞUL	Ön koşulu yoktur.
YETERLİK	Türk Ticaret Kanununda yer alan belgeleri düzenlemek ve menkul kıymetleri seçmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile; TTK ve SPK'ya göre bono, çek ve poliçeyi kurallarına uygun düzenleyerek tahsil ve takip işlemlerini yapabilecek ve menkul kıymetleri tanıyarak yatırım aracı seçebileceksiniz. Amaçlar 1. Türk Ticaret Kanunu'na göre bono, çek ve poliçeyi düzenleyerek, tahsil ve takip işlemlerini yapabileceksiniz. 2. Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu'na göre hisse senedi, tahvil ve diğer yatırım araçlarına yatırım yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Bilgisayar laboratuvarı, bilgisayar, bilgisayar masası, yazıcı, kâğıt, bordro paket programı, CD, bono, poliçe, çek, hisse senedi, tahvil, menkul kıymet örnekleri, Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Kıymetli Evrak Hukuku
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen, modül sonunda sizin üzerinizde ölçme aracı uygulayacak, modül ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek, değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak için mal ve hizmet satın alır ve kullanır. Alıcı ve satıcının karşı karşıya geldiği, mal ve hizmetlerin el değiştirdiği yerlere piyasa adı verilir. Piyasadaki ticari işlemler her zaman nakit şeklinde olmayabilir. Ödeme aracı olarak para dışında bono(borç senedi), çek ve poliçe de kullanılmaktadır. Bu belgeleri temin etmek, düzenlemek, tahsil ve takibi işlemlerini yapabilmek işletme açısından çok önemlidir. Çünkü yapılacak bir hata işletmeyi zarara uğratabilir. Sizler de muhasebe ve finansman eğitimi alan kişiler olarak öğrenim hayatı sonrasında ticari hayattaki yerinizi alacaksınız. Bunu sadece tacirlik olarak algılamayınız. Her şeyden önce hepimiz birer tüketiciyiz. Alım satım faaliyetinde bu ödeme araçları ile karşılaşabiliriz.

İnsanların yaşamsal faaliyetlerini devam ettirmeleri büyük ölçüde ekonomik kaynaklara bağlıdır. Bu nedenle insanlar amatörce yapmayı sevdikleri işlerin dışında para kazanmak için bir meslek edinmeli ve insanlığa hizmet ederek üretken bir yaşam sürdürmelidirler. Kazanan ve üreten insanların ekonomik kaynaklarını idare etmek ve gerekirse bu kaynaklara yön vermek aşamasında muhasebe ve finansman meslekleri devreye girmektedir. Yatırım çok yönlü bir davranıştır. Doğru zamanda, doğru miktarda, doğru kaynağa yatırım yapmak önemlidir. Bu nedenle yatırım araçları, bu araçların getiri ve riskleri iyi bilinmelidir.

Bu modül notlarının amacı; ticari hayatta ve gündelik yaşamda sıklıkla kullanılan ve para yerine geçen bono, çek ve poliçeyi düzenleme, tahsil ve takibini yapabilme becerisini kazandırmaktır. Ayrıca, yatırım araçlarından biri olan menkul kıymetleri size tanıtmak ve gerek kendi yatırımlarınızı, gerekse size güvenen ve paralarını emanet eden müşterilerinizin yatırımlarını en iyi şekilde değerlendirmenizi sağlamaktır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu modül ile; Türk Ticaret Kanunu'na göre bono, çek ve poliçeyi düzenleyerek tahsil ve takip işlemlerini yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan bir ticari işletmeyi ziyaret ederek bono, çek ve poliçe örnekleri temin ediniz ve bunları hangi durumlarda kullandıklarını sorunuz..
- Bir bankaya giderek bono, çek ve poliçe ile ilgili yaptıkları işlemleri sorunuz ve bilgileri sınıfta arkadaşlarımız ile paylaşınız.

1. TTK'DA YER ALAN BELGELER

İhtiyaçlarımızı karşılamak için mal ve hizmet almak ve kullanmak zorundayız. Bu alım satım işlemleri sonrasında alınan mal ya da hizmetlerin bedeli ödenir. Ödeme nakit şeklinde olabileceği gibi para yerine geçen ödeme araçları kullanılarak da yapılabilir. Bu öğrenme faaliyetinde para yerine geçen ödeme araçlarından bono, çek ve poliçe anlatılacaktır.

1.1.Bono (Emre Muharrer Senet)

Borçlusu tarafından imzalanarak alacaklıya verilen ve belli bir paranın, belli bir süre sonra ödeneceğini bildiren ticari belgeye bono (emre muharrer senet) denir. Bonoda iki taraf bulunur:

- Borçlu (muhatap):Bono bedelini ödeyecek kişidir.
- Alacaklı (lehtar):Bono bedelini tahsil edecek kişidir.

Bonoda cümle “ödeyiniz” şeklinde değil, “ödeyeceğim” şeklinde biter. Bu yönüyle bono bir ödeme vaadidir. Bono vadeli işlemlerde kullanılan bir senettir. Borçlu ödeme için ayıracak nakit parası olmaması dolayısıyla nakit ödeme yapmak yerine alacaklısına bono vermekle, ileride vade geldiğinde ödemek üzere borç altına girmiş olmaktadır. A'nın satacağı malı vardır, Z'nin de bu mala İhtiyacı olmakla beraber ödeyecek nakdi (parası) yoktur. A, malı Z'ye satar ve karşılığında da bono alır.

Bono iki şekilde tahsil edilebilir.

- Ödeme zamanı geldiğinde lehtar (alacaklı) muhataba (borçluya) başvurarak tutarı tahsil eder ve senedi verir.
- Lehtar (alacaklı) ödeme zamanını beklemeden bir bankaya gider ve senedi iskonto ettirerek (kırdırarak) bedeli tahsil eder. Borç vadesi geldiğinde de muhatap (borçlu) borcunu bankaya öder. Senedin iskonto ettirilmesinde muhatap için bir kazanç ya da kayıp yoktur. Ancak lehtar ve banka kazançlıdır. Lehtar vadeden önce tahsilât yapmış olur. Banka ise senet üzerinden bir miktar iskonto keser ve bu da bankanın kazancı olur.

Bono bir kredi aracıdır. Muhatap borcunu hemen ödememekte, ödemeyi bir süre sonra yapmak sureti ile kredi sağlamış olmaktadır. Aynı şekilde alacaklı da senedi bir bankaya kırdırarak senet tutarını tahsil eder ve bu şekilde bankadan kredi sağlar.

Bununla birlikte, özellikle piyasanın ekonomik anlamda güvenli çalışma isteğinin sonucu olarak, bankalarca ya da başka kurumlarca verilen plastik kartların ve çek kullanımının kredili ödeme aracı biçiminde yaygınlaşması nedeniyle bono kullanımı gittikçe azalmaktadır.

1.1.1. Bononun Şekli

Kıymetli evrak niteliğinde bir senet olan bono, özel şekil şartlarına tabidir. Bu şartlar:

Senet Metninde Bono veya Emre Muharrer Senet Sözcüğü: Bonoda “Emre Muharrer Senet”, veya “Bono” kelimeleri kullanılabilir. Bono Türkçeden başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono karşılığında kullanılan sözcük olmalıdır.

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu bono mukabilinde ..... tarihinde Bay ..... veya emrühavalesine.....da .....TL ödeyeceğim.		
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.1: Bono kelimesi

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu emre muharrer senedim mukabilinde	.....	..... tarihinde Bay .....
..... veya emrühavalesine.....	.....	da ..... TL ödeyeceğim.
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.2: Emre muharrer senet kelimesi

Kayıtsız ve Şartsız Belirli Bir Bedel Ödeme Vaadi: Ödeme vaadinin belli bir tutara (para borcuna) ilişkin olması gerekir. Aynı senet üzerinde, senet bedelinin hem yazı hem de rakamla gösterilmesi halinde, iki tutar arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen geçerlidir.

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu bono mukabilinde	500.	..... tarihinde Bay .....
..... veya emrühavalesine.....	.....	da Beş yüz TL ödeyeceğim.
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.3: Tutar hem rakam hem yazı ile yazılmalıdır

Vade: Vade gösterilmemiş bono, görüldüğünde ödenir.

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
90 gün	500.	..... tarihinde Bay .....
İşbu bono mukabilinde 14 Nisan 2011 tarihinde Bay	.....	..... veya emrühavalesine.....
..... da	.....	ödeyeceğim.
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.4: Vade zorunlu değildir

Ödeme Yeri: Senet üzerinde ödeme yeri yoksa düzenleme yeri ödeme yeri sayılır. Keşidecinin adının yanındaki yer düzenleme dolayısı ile ödeme yeri sayılır.

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu bono mukabilinde ..... tarihinde Bay ..... veya emrühavalesine ANKARA'da ..... TL ödeyeceğim.		
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.5: Ödeme yeri

Kime ve Kimin Emrine Ödenecekse Onun Ad ve Soyadı: Bonoda lehdarın adı ve soyadı yazılmalıdır. Çünkü bono “hamiline “ düzenlenemez.

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu bono mukabilinde ..... tarihinde Bay Bulut COŞKUNCA veya emrühavalesine ..... da ..... TL ödeyeceğim.		
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.6: Alacaklı

Senedin Tanzim Edildiği Gün ve Tarih: Eğer senette düzenlenme tarihi yoksa senet bono niteliği kazanmaz.

<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu bono mukabilinde ..... tarihinde Bay ..... emrühavalesine ..... da ..... TL ödeyeceğim.		
Tanzim eden (Düzenleyen)		

Şekil 1.7: Düzenleme günü ve tarihi

Senedi Tanzim Edenin (Düzenleyenin) İmzası: Bono üzerinde asıl borçlunun ad, soyad ve imzası olması gerekir. Ancak sadece borçlunun imzasının olması senedi geçerli kılar. Bononun altında borçlunun imzası yoksa veya imza sahte ise, böyle bir belge bono sayılmaz. İmza, kişinin kimliğini, hüviyetini gösteren bir belgedir.

<u>Vade tarihi</u>	<u>Yeni Türk lirası</u>	<u>Tanzim (Düzenleme) Tarihi ve Yeri</u>
İşbu bono mukabilinde ..... tarihinde Bay ..... veya emrühavalesine.....da .....TL ödeyeceğim.		
Tanzim eden (Düzenleyen) Semra EREN İMZA		

Şekil 1.8: Borçlunun imzası

Ayrıca VUK'a (Vergi Usul Kanunu) göre; tarafların vergi mükellefi olması durumunda bonoda, müteselsil (zincirleme) seri ve sıra numarası ile alacaklı ve borçlunun adı, adresi, bağlı bulunduğu vergi dairesi, hesap numarası da bulunmalıdır.

1.1.2. Bono Düzenlenmesi

Bono düzenlenirken zorunlu şekil şartlarına uyulması gerekir. Şekil şartlarına uyulduğu takdirde herhangi bir zorluk ile karşılaşılmaz. Rakam yazılırken dikkat edilmelidir.

Örnek: Semra EREN, 30.04.2011 tarihinde, Bulut COŞKUNCA' dan 800.-TL tutarında mal almıştır. Ali KAYA bu malı 90 gün vadeli olarak almış ve karşılığında bono vermiştir.

Semra EREN bilgileri;

Adresi: Atatürk Bul. No:15 Ankara, Vergi dairesi: Yeğenbey, Hesap No : 1234567890

<u>Vade</u> 90	<u>Vade Tarihi</u> 30.07.2011	<u>Türk Lirası</u> 800.-	<u>No.</u> 52
 <p>İşbu emre muharrer senedim mukabilinde 30 TEMMUZ 2011 tarihinde, Bay Bulut COŞKUNCA'ya veya emrühavalesine yukarıda yazılı yalnız SekizyüzTürk Lirası ödeyeceğim. Bedeli mal olarak ahz olunmuştur.</p> <p>İşbu bono vadesinde ödenmediği takdirde müteakip bonoların da Muacceliyet kesbedeceğinden, ihtilaf vukunda AKSARAY Mahkemelerinin selâhiyetine şimdiden kabul eylerim.</p>			
 <p>İsim : Semra EREN Adresi : Atatürk Bul.No:15 ANKARA Vergi Dairesi ve Hesap Numarası: YEĞENBEY VD 1234567890 Kefil : .....</p>		<p>Tanzim Tarihi 30.04.2011</p>	
İmza			

Şekil 1.9: Bono örneği

1.1.3. Ciro İşlemleri

Bono, ciro ve teslim yoluyla bir başkasına devredilebilir. Ciro, bir senet üzerindeki hakların başka bir kişiye kayıtsız ve şartsız devredilmesi için yapılır. Ciro eden kimseye **ciranta** denir. Ciro, kambiyo senetlerinin arka yüzüne yapılır. Ciro, iki şekilde yapılır;

Tam Ciro: Ciranta, senedin arka yüzüne ciro yapacağı kimsenin ad ve soyadı(Varsa Ünvanı) ile “Ödeyiniz” kelimesini yazar ve altına imzasını atar. Yukarıdaki örnekte alacaklı Bulut COŞKUNCA, senet üzerindeki haklarını bir başkasına devredebilir.

Selma METE'ye ödeyiniz.
Bulut COŞKUNCA
İmza

Şekil 1.10: Tam ciro

Yukarıdaki son duruma göre bononun alacaklısı Selma METE olmuştur. Çünkü Bulut COŞKUNCA alacak hakkını senedin arka yüzünü imzalayarak kendisine devretmiştir. Aynı şekilde Selma METE' de hakkını bir başkasına da devretme yetkisine sahiptir. Buna göre senedin arka yüzünün son durumu aşağıdaki gibi olacaktır;

Selma METE'ye ödeyiniz.
Bulut COŞKUNCA
İmza

Sema İREM'e ödeyiniz.
Selma METE
İmza

Şekil 1.11: Tam ciro

Beyaz Ciro: Ciranta, senedin arka yüzüne sadece “Ödeyiniz” kelimesini yazar ve altına imzasını atar. Yukarıdaki örnekte alacaklı Bulut COŞKUNCA, senet üzerindeki haklarını bir başkasına devredebilir.

Ödeyiniz.
Bulut COŞKUNCA
İmza

Şekil 1.12: Beyaz ciro

Yukarıdaki son duruma göre bononun alacaklısı senedi elinde bulunduran kimse ona aittir. Çünkü Bulut COŞKUNCA alacak hakkını senedin arka yüzünü imzalayarak kendisine

devretmiştir. Burada beyaz ciro yapıldığından senet üzerinde kimin alacaklı olduğu isim olarak belli değildir. Senet o anda kimin elinde bulunuyorsa senet üzerindeki haklar ona geçmiştir.

1.1.4. Tahsil ve Takip İşlemleri

Bononun tahsil ve takibi alacaklı tarafından bizzat yapılabileceği gibi banka aracılığı ile de yapılabilir. Alacaklı vadeyi (ödeme günü) bekler ve muhataptan borcunu ödemesini ister. Muhatap borcunu vadesinde öderse sorun olmaz. Alacak tahsil edilir. Ancak bono tahsili banka aracılığı ile de yapılabilir. Banka aracılığı ile tahsil işleminde şu aşamalar takip edilir:

- Alacaklı bankaya giderek senedi kırdırır(iskonto ettirir).
- Banka vade yaklaşınca borçluya senedin kendisinde olduğunu ve vade gelince kendisine ödeme yapmasını belirten bir ihbarname (bildirme yazısı) gönderir.
- İhbar üzerine borçlu bankaya ödeme yapar ve senedi bankadan alır.
- Banka hizmeti karşılığı hesapladığı komisyon tutarını düşerek tahsil ettiği bedeli senet alacaklısına öder.
- Eğer borçlu borcunu ödemez ise noter aracılığı ile borçluya ödememe protestosu çekilir. Protesto uyarı niteliğinde bir yazıdır. Senet ödeme gününden itibaren iki iş günü içinde ödenmezse protesto ettirilir. Vade hafta sonuna gelirse hafta sonunu takip eden bir iş günü içinde protesto ettirilir.
- Senet banka tarafından masraflar tahsil edildikten sonra senet alacaklısına iade edilir.
- Alacaklı icra(borçlunun mallarına el konulması) veya rücu (borçluya tekrar başvurma) yollarına gidebilir.

Haksız Protesto: Protesto, borcu ödeyememe halini gösterir. Bu nedenle vade dolmadan ya da borçlunun eline ihbarname ulaşmadan haksız protesto çekilmesi borçluyu zor durumda bırakabilir. Borçlunun ticari itibarı zedelenebilir. Böyle bir durum oluşur ve borçlu zarar görürse borçlu maddi ve manevi zararı kusurlu olan bankadan veya noterden talep edebilir.

Ödeme İşlemleri: Borçlu borcunu ödemediği önce senedin şekil şartlarına uyup uymadığını denetler. Bir eksik varsa ödemediği kaçınabilir. Borçlu alacaklı bilgilerini kontrol ettikten sonra ödemeyi yapar. Ancak bono ciro ile başkalarına devredilmiş ise senedi elinde bulunduranın yasal alacaklı olup olmadığı kontrol edilmelidir.

Her ciroda devralan kişi, sonrakinde devreden kişi olmalıdır. Buna ciro silsilesi(zinciri) denir. Zincir bozulmuş ise bonoyu elinde bulunduran meşru (yasal) alacaklı değildir. Borçlu bu senedi ödememelidir. Çünkü zincir çalınma veya kaybolma sırasında bozulur.

Borçlunun Ödememesi Halinde Sorumlular: Borçlu borcunu ödemez ise hamil (alacaklı) icra yoluna başvurabileceği gibi diğer sorumlulara da başvurabilir. Senet üzerinde imzası bulunan cirantalar kendinden sonra gelene karşı sorumludurlar.

1.2. Çek

Resim 1.1: Çek

Nakit yapılmayan alım satımlarda kullanılan ödeme araçlarından birisi de çekdir. Diğer ödeme araçlarından en önemli farkı çeklerde vadenin olmamasıdır. Çek bankaya ibraz edildiği (sunulduğu) anda tahsil edilir.

Çek bir bankaya hitaben yazılmış ve TTK da belirtilen hükümlere göre düzenlenmiş, ödeme emri niteliğinde olan kıymetli bir evraktır. Çek de üç taraf vardır.

- Çeki düzenleyen (keşideci)
- Çeki ödeyecek banka şubesi borçlu (muhatap)
- Keşide edilmiş çeki elinde bulunduran kişi alacaklı (hamil)

1.2.1. Çekin Şekli

Çek, hukuki mahiyeti itibarıyla bir ödeme aracıdır. Türk Ticaret Kanunu'na göre çekin şekline ait yasal unsurlar aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Çek Kelimesi: Bir çekin geçerli olabilmesi için mutlaka ÇEK kelimesinin bulunması gerekir. Eğer çek Türkçe'den başka bir dilde yazılmış ise o dilde çek karşılığı olarak kullanılan kelime bulunmalıdır.

T.C. ZİRAAT BANKASI 3-135- Şaşkınbakkal /İSTANBUL	Keşide yeri, tarihi	
	<table border="1"><tr><td>TL</td></tr></table>	TL
TL		
Bu çek karşılığında..... Yalnız ..... TL Ödeyiniz.		
Hesap NO: 06807-2 Çek No: 230071285 V.K No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	Bulut COŞKUNCA İMZA	

Şekil 1.13: Çek kelimesi

Kayıtsız ve Şartsız Muayyen Bir Bedelin Ödenmesi İçin Havale: Çek kredi aracı olmadığı için faiz öngörülemez. Çekin üzerine yazılan faiz şartı, konulmamış sayılır. Çek bankaya ibraz edildiği zaman eğer borçlunun hesabında yeteri kadar para varsa banka tarafından herhangi bir şart konulmazsınız ödenmesi gerekir.

T.C. ZİRAAT BANKASI 3-135- Şaşkınbakkal /İSTANBUL	Keşide yeri, tarihi .....
	750. - TL
Bu çek karşılığında..... Yalnız Yediyüzelli TL Ödeyiniz.	
Hesap NO: 06807-2 Çek No: 230071285 V.K No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	
Bulut COŞKUNCA İMZA	

Şekil 1.14: Tutar

Ödeyecek Kimsenin “Muhatabın” Ad Ve Soyadı: Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka veya özel finans kurumu olabilir.

T.C. ZİRAAT BANKASI 3-135- Şaşkınbakkal /İSTANBUL	Keşide yeri, tarihi .....
	TL
Bu çek karşılığında..... Yalnız ..... TL Ödeyiniz.	
Hesap NO: 06807-2 Çek No: 230071285 V.K. No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	
Bulut COŞKUNCA İMZA	

Şekil 1.15: Muhatap

Ödeme Yeri: Çek’de ödeme yerinin gösterilmesi zorunlu değildir. Gösterilmediği takdirde, muhatabın ad ve soyadı yanında (bankanın ünvanının) gösterilen yer ödeme yeridir.

T.C. ZİRAAT BANKASI 3-135- Şaşkınbakkal /İSTANBUL	Keşide yeri, tarihi .....
	TL
Bu çek karşılığında..... Yalnız ..... TL Ödeyiniz.	
Hesap NO: 06807-2 Çek No: 230071285 V.K. No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	Bulut COŞKUNCA İMZA

Şekil 1.16: Ödeme yeri

Keşide Günü ve Yeri: Çek üzerinde yazılı tarih ile gerçek keşide günü birbirine uymuyorsa, çek üzerinde yazılı bulunan tarih dikkate alınır. Keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz edilen çek (İleri tarihli çek), ibraz günü ödenir.

T.C. ZİRAAT BANKASI 3-135- Şaşkınbakkal /İSTANBUL	Keşide yeri, Tarihi ANKARA, 25.08.2011
	TL
Bu çek karşılığında..... Yalnız ..... TL Ödeyiniz.	
Hesap NO: 06807-2 Çek No: 230071285 V.K. No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	Bulut COŞKUNCA İMZA

Şekil 1.17: Düzenleme günü ve yeri

Keşidecinin (Çeki Düzenleyen) İmzası: Çeki düzenleyene (Keşideci) çek amiri de denir. Çeki, bankada hesabı bulunan ve yetkili olan kişi imzalayabilir. İmza yerine, parmak izi geçerli olmadığı gibi mühür de kullanılamaz.

T.C. ZİRAAT BANKASI 3-135- Şaşkınbakkal /İSTANBUL	Keşide yeri, tarihi .....
	TL
Bu çek karşılığında..... Yalnız ..... TL Ödeyiniz.	
Hesap NO: 06807-2 Çek No: 230071285 V.K. No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	Bulut COŞKUNCA İMZA

Şekil 1.18: Keşidecinin imzası

1.2.2. Hesap Açılırken Uyulması Gereken Kurallar

Resim 1.2: Çek hesabı açılması

Bankalar, çek hesabı açtırmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin çek hesabı açma ile ilgili yasaklarının olup olmadığının kontrolü yanında, ayrıca ekonomik ve sosyal durumlarını da incelemeleri, gerekli özeni göstermeleri kanuni zorunluluktur demektedir. Objektif değerlendirmelerin yanında banka tarafından çek hesabı açtırmak isteyenlerin finansal yapılarının özenli bir şekilde incelenmesini, finansal yapısı bozuk olanlara, durumunu düzeltinceye kadar çek hesabı açtırılmaması yönünde bir sorumluluk getirilmiştir.

Bankaların, kontrol için gerçek ve tüzel kişilerden aldıkları belge ve beyanları, çek hesabının ne kadar kullanıldığına bakmadan on yıl süreyle saklamaları gerekir.

Yerleşimleri yurt dışında bulunan kişiler, bankaya Türkiye’de bir adres bildirmek zorundadır. Adres değişikliğinde bu değişikliği bildirmeleri hem kanuni zorunluluk hem de bankadan gelecek tebligatların kendilerine ulaşması için önemli bir husustur.

Çekin kısmen veya tamamen karşılıksız kalması halinde, banka, çeki elinde bulundurana çek sahibinin kendisindeki adres/adreslerini vermek zorundadır.

Çek hesabı yetkilinin vekilinin veya yasal temsilcisinin imzası olmadan açılmamaktadır.

Resim 1.3: Çek imzalanması

Çek hesabı açmak isteyen kişi tacir, esnaf veya sanatkar olup olmadığını, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığı hakkında bankaya yazılı beyanda bulunmak zorundadır.

Tüzel kişilerde ise; yönetim organında bulunan, temsilcisi olan veya imza yetkilisi olan kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının bulunmadığı bankaya yazılı olarak beyan edilir.

Çek düzenleme ve çek hesabı açtırma yasağı bulunan gerçek kişilere ve tüzel kişi yönetim organında görev yaptığı, temsilcisi veya imza yetkilisi olduğu tüzel kişilere çek defteri verilemez.

Tacir olmayan kişiye tacir kişiye verilmesi gereken çek defteri veren banka görevlisi hakkında elli günden yüzelli güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

1.2.3. Çek Defteri Türleri

Çek defterleri sadece bankalar tarafından bastırılabilir. Hamiline yazılacak olan çekler için özel hesap açılır ve hamiline ibaresi matbu olarak çek yapraklarında yer alır.

Resim 1.4: Çek defteri

Tüzel kişi adına çek düzenleyen kişinin adı ve soyadı, düzenlenen çek üzerine açıkça yazılmalıdır. Önceki uygulamada tüzel kişinin ünvanı altında yetkili kişinin imza atması yeterliyken, yeni uygulama ile tüzel kişilerin imza yetkililerinin adı ve soyadının da yazılması gerekmektedir. Bu uygulamanın olumsuz tarafı ise tüzel kişilerde imza yetkilileri değiştiğinde çek yapraklarının da değiştirilmesi zorunluluğudur. Bankaların çek yaprağı başına ücret aldığı düşünüldüğünde bu uygulama tüzel kişilere ilave bir yük getirmektedir. Bankaların bu durumlarda yeni imza yetkilisi adına düzenleyeceği çek yapraklarından alacağı masrafı hesaplarırken iade alacağı çek yaprağı masrafını düşmesi yerinde olacaktır.

Çek defterleri farklı renklerde basılmak suretiyle kullanan kişi ve kullanım amacına göre ayırma tabi tutulmuştur. Bu ayırım hem ticarî hayattaki çek dolaşımı sırasında çek hamillerine de bilgi vermesi açısından faydalı olmuştur. Bu ayırımın yapılmasını bir diğer önemli nedeni ise kayıtdışılığın önlenmesi ve denetime uygun hale getirmek amacıyla tacir olan-tacir olmayan kişilerin kullandıkları çekleri hamiline yazılı - ada yazılı şeklinde ayırma tabi tutulmasıdır.

- LACİVERT ÇEK : Tacir Çeki
- KIRMIZI ÇEK : Hamiline Düzenlenen Tacir Çeki
- YEŞİL ÇEK : Tacir olmayan Gerçek kişi Çeki
- KAHVERENGİ ÇEK : Hamiline düzenlenen tacir olmayan kişi Çeki

Tacirin ticarî işletmesiyle ilgili iş ve işlemlerinde, tacir olmayan kişinin çek defterini kullanarak çek düzenleyen ve düzenleten kişi altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bankaya gerçek dışı beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Beyanname almadan veya beyannameye rağmen, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişiye veya bu kişinin yönetim organında görev yaptığı veya temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri veren banka görevlileri elli günden yüzelli güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

1.2.4. Bankaların Bildirim Yükümlülüğü

Çek hesabı sahipleri ile ilgili tüm bilgiler, bu hesaplardan çek ile ödeme yapılan kişilere ait bilgiler, yapılan ödeme tutarları, kısacası çek ve çekin tarafları ile ilgili tüm bilgiler dönemler itibarıyla Gelir İdaresi Başkanlığına bildirilir.

Tacir tüzel kişiler veya faaliyetleri ile ilişkilendirilebilecek nitelikte açılmış olan, tüzel kişilerin ortakları, ortakların ilgili bulunduğu veya etkisi altında bulundurduğu gerçek kişiler ile tüzel kişinin yönetim organlarında görev alan veya temsilci sıfatını taşıyan gerçek kişiler adına açılmış olan çek hesapları da tacir tüzel kişiye ait kabul edilir. Bu durum ayrıca banka tarafından Gelir İdaresi başkanlığına bildirilir. Bu uygulama ile hedeflenen kayıtdışı azaltmaktır. Çek düzenleyenlerin, çekin yapısına uygun olarak kullanmakta azami özeni göstermeleri gerekmektedir. Ayrıca bankalara da çekin türüne uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı konusunda sorumluluk getirilmiştir.

Bankaların, hamiline düzenlenmesi yasak olan çeklerin (Lacivert ve Yeşil Çek) hamiline düzenlendiğini tespit etmeleri halinde, tespit tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Cumhuriyet Başsavcılığına ve Gelir İdaresi Başkanlığına bildirim yapmak zorundadır.

Kısmen veya tamamen karşılığı bulunmayan çekle ilgili olarak, talebe rağmen, karşılıksızdır işlemi yapmayan banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Karşılığı tahsil edilmek üzere bankaya ibraz edilen çekin karşılığının hesapta mevcut olmasına rağmen, hamile ödemede bulunmayan ya da bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarı hamile ödemeyen banka görevlisi, şikâyet üzerine bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi adına çek hesabı açan banka görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır

1.2.5.Çek Düzenlenmesi

Çek düzenlenirken zorunlu şekil şartlarına uyulması gerekir. Ancak özellikle rakam yazılırken çok dikkat edilmesi gerekir.

Uygulamada çekler hamiline veya nama yazılı olarak düzenlenebilir.

Resim 1.5: Çek düzenlenmesi

- Hamiline yazılı çeklerde isim belirtilmez. Çek kimin elinde ise o kişi çeki tahsil edebilir.
- Nama yazılı çeklerde ise isim belirtilir ve ismi yazılı kişiden başkası çeki tahsil edemez.

Örnek: Verilen bilgilere göre çeki düzenleyelim.

Selma BULUT 01.06.2011 tarihinde Ankara’da Semra EREN’den 1.350 TL ye bir televizyon almış ve ödemeyi çek ile yapmıştır.

T.C. ZİRAAT BANKASI 6440 Keçiören/ANKARA	Keşide yeri, tarihi ANKARA, 01.06.2011
	1.350. - TL
Bu çek karşılığında Semra EREN’ e yalnız binüçyüzelli.- türkirası ödeyiniz.	
Hesap NO: 7897-2 Çek No: 598725695 V.K. No: 6666666666 IBAN: TR11 1111 1111 1111 1111 111111	
Selma BULUT İMZA	

Şekil 1.19: Çek örneği

1.2.6. Ciro İşlemleri

Çekte aynı bonoda olduğu gibi ciro ile başkasına devredilebilir. Ciro yapan kişiye ciranta denir. İki tür ciro vardır:

- Tam ciro: Çekin devredildiği kişinin ad ve soyadı ile “ödeyiniz” yazılarak imzalanır. İsmi yazan kişiden başkası tahsil edemez.
- Beyaz ciro: İsim belirtilmeden sadece “ödeyiniz” yazılır ve imzalanır. Çek kimin elinde ise o tahsil edebilir.

1.2.7. Tahsil ve Takip İşlemleri

Çekin tahsil ve takibi ile ilgili başlıca hususlar şunlardır.

Vade: Çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt (vade) yazılmamış hükmündedir, dolayısıyla geçersizdir. Keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir. Karşılığı yok ise arkası yazılır.

Ödeme İçin İbraz Süreleri: Çek görüldüğünde ödenir. Aynı zamanda çek bir ödeme aracıdır. Bu sebeple, çeklerde kabul ve vade yoktur. Fakat keşide ve ödeme yerleri dikkate alınarak çekler için ibraz süreleri belirlenmiştir. Bu süreler şunlardır:

- Çek, keşide edildiği yerde ödenecekse (çekin üzerinde yazılı muhatap banka şubesi ile keşide yeri aynı ise) on gün,
- Keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse (çek üzerindeki muhatap banka şubesi ile keşide yeri farklı ise) bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.
- Türkiye’de keşide edilen çek, başka bir yerde ve fakat aynı kıta üzerindeki bir ülkede ödenecekse **bir ay**, (Bir Avrupa ülkesinde çekilip de Akdeniz’de sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan veya Akdeniz’de sahili bulunan bir ülkede çekilip bir Avrupa ülkesinde ödenecek çekler, aynı kıtada keşide edilmiş ve ödenmesi şart kılınmış çek sayılır.)
- Bir kıtada keşide edilen çek, başka bir kıtada ödenecekse üç ay içinde ibraz edilmelidir.

Söz konusu süreler, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren işlemeye başlar. Çek, bu süreler içinde ibraz edilmezse, keşideci çekden rucû edebilir (cayabilir). Etmemişse, muhatap sürenin geçmiş olmasına rağmen ödemede bulunabilir. Fakat ibraz süresi geçtikten sonra muhatapın alacaklıya ödemede bulunma zorunluluğu yoktur. Bu durumda alacaklının, cirantalara (varsa ciro edenlere) ve keşideciye de müracaat hakkı yoktur.

Keşide yeri ile ödeme yeri ayrı kıt’alarda bulunsada her iki yer ülkesinin Akdeniz’de kıyılarının olması halinde ibraz süresi üç ay değil, bir ay olarak kabul edilir.

Yukarıda yazılı müddetler, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten (keşide günü hariç) itibaren başlar. Sürenin son günü tatile rastladığı takdirde, süre takip eden ilk işgününe kadar uzar. Aradaki tatil günleri süre hesabına dâhildir.

Çekten Cayma: Keşidecinin çekten cayması, ancak ibraz müddeti geçtikten sonra hüküm ifade eder. Çekten cayılmamışsa, muhatap ibraz müddetinin geçmesinden sonra dahi çeki ödeyebilir.

Çekin Ödemeden Men Edilmesi: Keşideci çekin kendisinin veya üçüncü bir kimsenin elinden rızası olmaksızın çıkmış olduğu iddiasında ise muhatapı çeki ödemekten men edebilir. Çekin rıza hilafına elden çıkması, çaldırmak, kaybetme veya zorla alınması hallerini ifade eder. Yargıtay men nedeninin açıkça bildirilmesi gerektiği görüşündedir.

Keşideci tarafından ödemeden men talimatı verilmesi halinde, çekin ibrazında arkasına, banka tarafından, keşidecinin ödemeden men talimatı bulunduğu ve bu nedenle işlem yapılamadığı belirtilerek karşılığı olup olmadığı yazılır ve karşılık veya kısmi karşılık var ise bu miktar bloke edilir.

Muhatap bankayı, ancak keşideci ödemekten men edebilir. Hamilin buna hakkı yoktur. Hamil, ancak mahkemeden alacağı tedbir kararı ile ödemeyi durdurabilir. Çek keşide edilen

hesap üzerinde rehin bulunması, haciz veya ihtiyati tedbir konulması halinde muhatap banka ödeme yapamaz.

Keşidecinin Ölümü: Çekin tedavüle çıkmasından sonra keşidecinin ölümü veya medeni hakları kullanma ehliyetini kaybetmesi yahut iflası çekin geçerliliğine zarar getirmez.

Banka, çekteki imza ile keşidecinin bankaya vermiş olduğu imza beyannamesindeki imza birbirini tuttuğu ve uygun olduğu takdirde ödeme yapacak ve ölüm vakasını ve intikalleri bağlı olduğu vergi dairesine bildirecektir.

Zamanaşımı: Hamilin, cirantalara, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu müracaat hakkı ibraz müddetinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle zaman aşımına uğrar. Çek borçlularından birinin diğerine karşı haiz olduğu müracaat hakları bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle zamanaşımına uğrar.

1.2.8. Çekte İbraz ve Ödeme

Resim 1.6: Çekin ödenmesi

Çek, bedelinin ödenmesi talebiyle muhatap bankanın herhangi bir şubesine ibraz edilebilir. İbrazın gerçekleşmesi için, çekin hak sahibi hamil tarafından ya da onun vekili veya temsilcisi tarafından muhatap bankaya fiilen verilmesi gerekir. Çekin takas odasına ibraz edilmesi muhatap bankaya ibraz sayılır. Çekle işleyen hesabın bulunduğu banka şubesi, ibraz edildiği anda karşılığı bulunan çeki ödemek zorundadır. Çekin karşılığının kısmen bulunması halinde ise bu miktar ödenir.

Muhatap bankanın, hesabın bulunduğu şubesi dışındaki bir şubesine ibraz edilen çek karşılığı provizyon alınmak suretiyle ödenir. Türk Lirası hesabına bağlı olarak alınmış olan çek karnelerine yabancı para yazılarak çek keşide edilmesi halinde, çekin karşılığının olması halinde ödenmesi gerekir, karşılığının hesapta bulunmaması halinde ise arkasına karşılığı olmadığı yazılır.

Müşterilere verilen hizmetin kalitesi ve dolayısı ile maliyet farklılıkları nedeniyle bankadan bankaya farklı olmakla birlikte, bankalarca çek karneleri ve çek bedeli tahsilleri için komisyon ve ücret talep edilir.

1.2.9. İhtar ve Düzeltme Hakkı

➤ İhtar

Çek yasaının ilgili maddesi gereğince; banka şubeleri süresinde ibraz edilen çeklerin kısmen veya tamamen karşılığı olmadığını arkasına yazmak suretiyle tespit ettiklerinde, ibraz tarihini izleyen **10 işgünü** içinde hesap sahibine iadeli taahhütlü bir mektup göndererek şunları bildirir.

- Kendisinin veya vekil ve temsilcilerinin elinde bulunan bütün çek karnelerini aldığı bankalara geri vermesini
- Düzeltme işlemlerini yerine getirmesini
- Aksine davranışların cezai müeyyideleri gerektireceğini

Ortak hesap sahipleri, hesapları üzerinde müşterek imzaları ile tasarrufta bulunuyorlar ise bu hesap için verilmiş çekleri keşide ederken birlikte imzalamaları gerekir, çekin karşılıksız çıkması halinde bankaca düzeltme haklarını kullanmaları için her iki hesap sahibine de ihtarname gönderilir.

➤ Düzeltme Hakkı

Hesap sahibi, ihtar mektubunu aldığı veya almış sayıldığı tarihten itibaren yedi iş günü içinde çek tutarını veya karşılıksız kalan bölümünü **yüzde 10** tazminatı ve gecikme faizi (T.C. Merkez Bankası'nca uygulanmakta olan kısa vadeli reeskont kredi faiz oranı üzerinden) ile birlikte hamil adına muhatap bankaya yatırdığı takdirde çek keşide etme hakkını yeniden kazanır.

Düzeltme hakkı, karşılıksız çekin ibraz tarihini takip eden bir yıl içinde ancak iki defa kullanılabilir. Ancak 1.düzeltme hakkının kullanılmaması durumunda çek yasağına girileceğinden 2. düzeltme hakkı söz konusu olmayacaktır.

1.2.10. Savcılığa İhbar ve Sorumluluklar

Banka tarafından yapılan ihtarını aldığı veya almış sayıldığı tarihten itibaren **yedi iş günü** içinde geçerli bir sebebe dayanmaksızın çek karnelerini geri vermeyenlerin savcılığa ihbarı zorunludur.

Düzeltme işlemi yapılmadığı halde bir yıllık müddet içinde çek keşide edenler fiilleri başka bir suç meydana getirirse bile ayrıca **üç aydan altı aya kadar hapis** ve ayrıca **ağır para cezası** ile cezalandırılırlar.

1.2.11. Karşılıksız Çek

Karşılıksız çeklerde muhatap bankanın sorumluluğu, 2011 yılı için her bir çek yaprağı başına 655 TL'dir. 2011 Yılı için belirlenmiş olan 655 TL'lik miktar TÜİK tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimler göz önünde tutularak TCMB tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir.

Karşılıksızdır işlemi, bankaların ödemekle yükümlü olduğu miktarın üzerindeki tutar için yapılır. (Örneğin; 10.000 TL'lik karşılıksız çek için muhatap banka 2011 yılı için çek yaprağı başına sorumlu olduğu 655 TL'yi talebi halinde çek hamiline ödedikten sonra, geriye kalan 9.345 TL'lik kısım için karşılıksızdır işlemi yapacaktır.)

Çek bedelinin 655 TL veya altında olması halinde, çek karşılığı olan tutardan eksik kalan kısmı banka tarafından hamiline ödenecektir.

Karşılıksızdır işlemi çeki elinde bulunduran (hamilin) talebi üzerine, arka yüzüne yapılır. Karşılıksızdır işleminde banka ve hamilin imzası olması zorunludur. Çek hamilinin imzadan kaçınması durumunda karşılıksızdır işlemi yapılamaz.

Muhatap banka yeterli karşılığı olmadığı için çekin ödenmediğini ve hesap sahibi hakkında gereken bilgileri T.C.Merkez Bankası'na bildirir. Bildirme, hesap sahibinin düzeltme hakkı var ise düzeltme hakkı süresinin bitiminden itibaren **10 iş günü** içinde, düzeltme hakkı yok ise çekin ibraz tarihinden itibaren yapılır.

Düzeltilme hakkını kullanan veya çek yasaklısı konumuna girmiş kişiler T.C.Merkez Bankası'nca bankalara duyurulur. Çek yasaklısı konumuna girmiş kişilere (hesap sahibi) veya vekil ve mümessillerine T.C.Merkez Bankası'nın duyuru tarihini takip eden **15' inci günün bitiminden itibaren bir yıl** süre ile bankalarca çek karnesi verilmez ve çekle işleyen hesap açılmaz.

Bir yıllık çek keşide etme yasağı, sürenin bitiminde otomatik olarak ortadan kalkar. Ne T.C. Merkez Bankası'nın ne de bankaların, yasaklılar listesinde yer alan kişileri, sonradan kişilerin başvurusu üzerine kayıtlardan silmek gibi bir görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz süresi içinde ibrazında, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar adlî para cezasına hükümlenir. Ancak, hükmedilecek adlî para cezası, çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamaz. Mahkeme ayrıca, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder

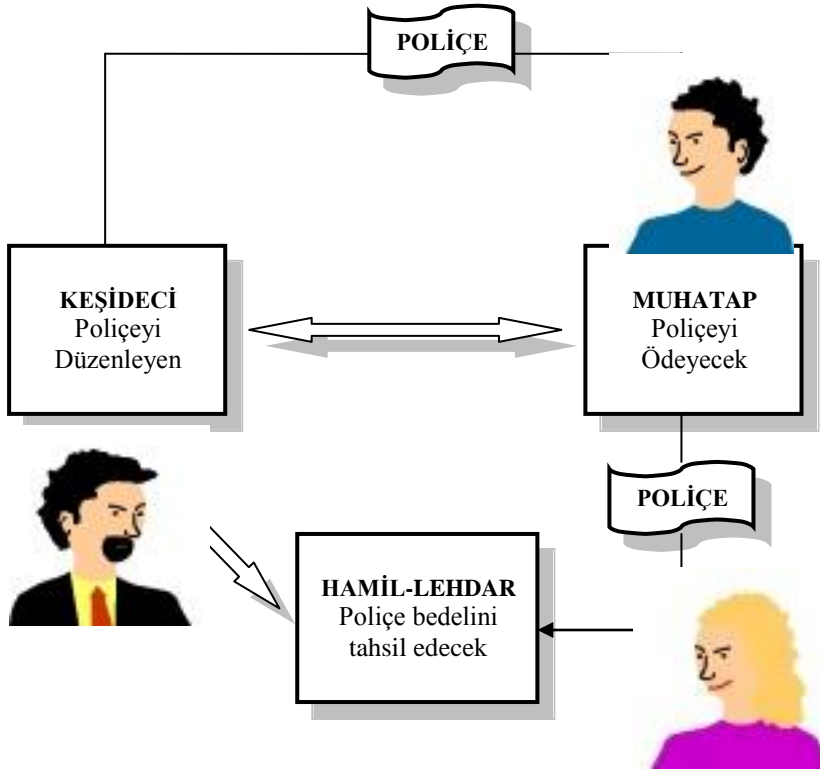
Şikayetten vazgeçmekle kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verileceği gibi, keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını yüzde 10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde de vazgeçme şartı aranmaksızın kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verilir.

Fiili işleyen düzeltme hakkını kullanmak suretiyle hamilin zararını karşılamış olması veya düzeltme hakkı yoksa yedi işgünü içinde çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını **yüzde 10** tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte hamil adına muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış olması halinde şikayet hakkı doğmaz.

1.3. Poliçe

Poliçe daha çok uluslar arası ticarete ve bankaların taraf olduğu borç ilişkilerinde kullanılan bir senettir. Poliçede de aynı çekte olduğu gibi üçlü bir ilişki söz konusudur.

Poliçe belirli bir kişi emrine, diğer bir kişiye verilen ödeme yetkisini kapsayan bir senettir. Senedi düzenleyen (keşideci), üçüncü bir kişiye (muhatap) poliçede gösterilmiş olan diğer bir şahsa (lehdar) veya onun emrühavalesine, senette belirtilen vadede belirli bir meblağı ödeme emrini, kanunun aradığı şekil şartlarını yerine getirmek kaydıyla yöneltir. Poliçeyi düzenleyen (keşideci) hem muhatapla hem de lehdarla ilişkisi vardır. Keşidecinin muhataptan alacağı, lehdara da borcu vardır. Keşideci poliçe düzenleyecek ve muhatabın da kabul etmesiyle aradan çekilmekte, muhataptan kendisine olan borcundan poliçede yazdığı tutar kadarını kendisinin borcu olan lehdara ödemesini istemektedir. Poliçe keşideci tarafından düzenlenip, vadesinde lehdara ödeneceğine dair muhatabın onayı alınmak üzere muhataba gönderilir. Muhatap poliçeyi kabul edince "kabul edilmiştir" notunu yazarak imzalar. Poliçe muhatap tarafından lehdara gönderilir. Poliçenin vadesi geldiğinde lehdar poliçeyi muhataba ibraz ederek senet tutarını tahsil eder. Lehdar poliçeye "Tahsil ettim" notu yazarak imza eder ve poliçeyi muhataba verir.

Resim1.7 : Poliçenin tarafları

1.3.1. Poliçenin Şekli

Kıymetli evrak niteliğinde bir senet olan poliçe, özel şekil şartlarına tabidir. Bu şartlar:

Poliçe Kelimesi: Senet metninde, poliçe kelimesinin ve eğer Türkçe'den başka bir dil ile yazılmışsa o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimenin bulunması gerekir.

<u>Vade tarihi</u> ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay ..... 'na veya emrühavalesine ..... 'da ..... TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.20: Poliçe kelimesi

Belirli Bir Tutar: Poliçe belirli bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi içermelidir. Belirli bir tutarın anlamı poliçe bedelinin nakit para ile ödenmesi anlamına gelmektedir. Eğer poliçede rakamla yazılan tutar ile yazı ile yazılan tutar arasında bir fark varsa kanunen yazılı kısımdaki tutar geçerlidir.

Poliçede faiz şartı dışında herhangi bir şart konulamaz. Bir olaya veya şarta bağlanmış poliçeler geçersizdir.

<u>Vade tarihi</u> ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u> 500.-TL	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay ..... 'na veya emrühavalesine ..... 'da BEŞ YÜZ TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.21: Tutar

Muhatabın Adı ve Soyadı: Poliçenin üzerine birden fazla muhatap yazılabilir. Bunların hepsinin ayrı ayrı kabul etmeleri gerekir. Böyle bir durumda her bir muhatap "hamil"e (alacaklıya) karşı müteselsilen (zincirleme) sorumlu olurlar. Keşideci bizzat kendi üzerine poliçe keşide edebilir.

<u>Vade tarihi</u> _____ <u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
...../...../.....	
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay .....’na veya emrühavalesine .....’da .....TL ödeyiniz.	
Muhatap	Keşideci
Adres / ödeme Yeri	

Şekil 1.22: Muhatap bilgileri

Vade: Vade zorunlu şart değildir. Vade yazılmamışsa görüldüğünde ödenecek vadeli poliçe sayılır. Dört tür vade vardır:

- Belirli Günde: Belli bir takvim tarihi gösteren vadedir. Örneğin 25 Ağustos 2011 gibi.
- Keşide tarihinden belirli bir süre sonra: “Düzenlenmesinden 60 gün sonra” veya “keşide tarihinden 91 gün sonra” gibi vadeler bu guruba girer. Bu tür vade, poliçenin düzenlenmesinden belli bir süre sonra gerçekleşmekte ve düzenleme tarihine göre belirlenmektedir. Sürenin hesaplanmasında, sürenin başladığı gün (Poliçenin düzenlendiği gün) hesaba katılmaz.
- Görüldüğünde ödenecek: Poliçeye vade konmamışsa görüldüğünde vadeli olduğu kabul edilir. Görüldüğünde “ vadeli olan veya görüldüğünde vadeli sayılan poliçe, muhataba ibrazında ödenmesi gerekir. İbraz süresi ise, poliçenin düzenlenmesinden itibaren 1 yıldır. Keşideci bu süreyi uzatabilceği gibi, kısaltabilir. Bu gibi vadeli poliçelerde, hamil kural olarak bir yıllık ibraz süresi içinde dilediği gün poliçeyi ödenmek üzere muhataba ibraz eder.Doğal olarak ”dilediği gün” iş günü olmalı ve ibraz iş saatleri içinde gerçekleşmelidir.
- Görüldüğünden belli bir süre sonra: Poliçeye “görüldüğünden 61 gün sonra” gibi bir vâde de konulabilir. Bu takdirde de, poliçenin vâdesi, belirgin değildir.

Vâdenin kesinleşmesi için, bu poliçenin ilk önce muhataba kabul için ibrazı kesin olarak zorunludur. Poliçe muhatap tarafından kabul edilirken, ayrıca kabul tarihi de yazılır ve bu tarihten sonra poliçede öngörülen sürenin geçmesi ile vâde gelmiş olur. Muhatap, poliçeyi kabul etmiş, ancak kabul tarihini yazmamış ise, hâmil kabul tarihini tespit için noterce “Tarih Tespit Protestosu” keşide etmelidir.

Vade tarihi ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay .....’na veya emrühavalesine .....’da .....TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.23: Vade

Ödeme Yeri: Eksikliği kanunca giderilmiş bir şarttır. Ödeme yeri belirtilmemişse muhatabın adının soyadının yanındaki yer ödeme yeri olarak kabul edilmiştir.

<u>Vade tarihi</u> ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay .....’na veya emrühavalesine ANKARA’da .....TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.24: Ödeme yeri

Lehtar(Alacaklı): Poliçe kime veya kimin emrine ödenecekse onun ismi yer almalıdır. Poliçede lehtarın isminin gösterilmesi zorunludur. Çünkü poliçe hamiline yazılı düzenlenemez.

<u>Vade tarihi</u> ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay Bulut COŞKUNCA’ ya veya emrühavalesine .....’da .....TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.25: Lehtar

Keşide Yeri ve Tarihi: Keşide tarihi mutlaka olmalıdır. Aksi halde geçersizdir. Keşide yeri, alternatifli şekil şartıdır. Keşide yeri belirtilmemişse keşidecinin adının yanında yazılı yer keşide yeri olarak kabul edilir.

<u>Vade tarihi</u> ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u> 25.08.2011 -ANKARA
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay ..... 'na veya emrühavalesine ..... 'da ..... TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.26: Keşide yeri ve tarihi

Keşidecinin İmzası: Keşidecinin imzası temel şekil şartıdır. Keşideci imzasıyla poliçenin muhatap tarafından kabul edileceğini ve ödeneceğini yüklenmiş olur.

<u>Vade tarihi</u> ...../...../.....	<u>Türk Lirası</u>	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u>
İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay ..... 'na veya emrühavalesine ..... 'da ..... TL ödeyiniz.		
Muhatap		Keşideci
Adres / ödeme Yeri		

Şekil 1.27: Keşidecinin imzası

1.3.2. Poliçenin Düzenlenmesi

Resim 1.8: Poliçe düzenlenmesi

Keşideci düzenleyip imzaladığı poliçe ile lehbara ve poliçenin diğer hamillerine karşı sorumlu olur. Poliçe herhangi bir sebeple keşidecinin elinden çıkmışsa keşideci teslimdeki

noksanlığı bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen hamile karşıda sorumludur. Keşidecinin sorumluluğu, poliçenin kabul edilmemesi ve ödenmemesi hususlarını da kapsamaktadır. Keşideci kendisinin poliçenin ödenmeme halindeki sorumluluktan muaf olduğunu gösteren kayıtları poliçeye koyamaz.

Poliçe düzenlenirken şekil şartlarına uyulması gerekir. Ayrıca özellikle rakam yazılırken dikkatli olmalı ve kurallara uygun düzenlenmelidir.

Örnek: Verilen bilgilere göre poliçe örneğini düzenleyelim.

Bircan BULUT'un Mahmut BURNAZ'dan 5.000 TL alacağı vardır. Bircan BULUT bir mal alımı dolayısı ile Engin COŞKUNCA'ya 5.000 TL borçlanmıştır ve Mahmut BURNAZ'ın kabul etmesi ile üç kişi arasında 06.12.2011 tarihinde Ankara'da bir ay vadeli bir poliçe düzenlenmiştir. Örneğimizde öncelikle kişileri belirleyelim:

Bircan BULUT: Keşideci (poliçeyi düzenleyen) kişidir.

Mahmut BURNAZ: Poliçe bedelini ödeyecek borçlu kişidir. Poliçe üzerine "kabulümdür" yazıp imzalaması gerekir. Aksi halde poliçe düzenlenemez.

Engin COŞKUNCA: Poliçe bedelini tahsil edecek alacaklı kişidir.

<u>Vade tarihi</u> 01./07./2011	<u>Türk lirası</u> 5.000 TL	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u> 06.12.2011 ANKARA
İşbu poliçe mukabilinde 15.12.2011 Tarihinde Bay Engin COŞKUNCA' ya veya emrühavalesine ANKARA'da 5.000 -TL ödeyiniz.		
Muhatap Mahmut BURNAZ	Kabulümdür.	Keşideci Bircan BULUT
Adres / ödeme Yeri Çetin Emeç Bulvarı 45/7 Çankaya-ANKARA		

Şekil 1.28: Poliçe örneği

1.3.3. Ciro İşlemleri

Poliçede devir ciro ve alacağın temlik hükümlerine göre yapılır.

Temlik(Bir Hakkın Başkasına Geçirilmesi): Poliçe kanunen emre yazılı kıymetli evraktır. Fakat iradi veya kanun hükmü gereği olarak nama yazılı senet haline dönüşebilir. Temlik beyanı poliçeden ayrı bir kağıt üzerine konulabileceği gibi, poliçe üzerine de yazılabilir. İkinci halde temlik şerhi ciro sayılır. Emre yazılı bir senedin temlik yolu ile devri, bir temlik sözleşmesine dayanır ve devredenin yerini, senedini devralan alır.

Resim 1.9: Ciro

Ciro: Poliçe, emre yazılı senet olarak alacağın temlikinden çok ciro ve teslim yoluyla devrolunur. Bu kaide poliçe açıkça emre yazılı olmasa dahi uygulanır. Cironun, poliçe veya poliçeye ekli "alonj"denilen bir kağıt üzerine yazılması ve ciranta (ciro eden kişi) tarafından imzalanması gerekir. Genellikle ciro senedin arka tarafına yazılmaktadır. Ancak, beyaz cironun poliçenin arka tarafına yazılması şartı vardır. Uygulamada, ciro; poliçenin arka yüzüne, kabul ve aval ise; poliçenin ön yüzüne yapılır. Ciro, tam ve beyaz olmak üzere iki şekilde yapılabilir.

- **Tam ciro:** Tam ciroda, ciranta poliçeyi ciro edeceği kimsenin adını, soyadını ve ödeyiniz ibaresini yazar ve imzalar.
- **Beyaz (açık) ciro:** Beyaz ciroda, ciranta, poliçenin arka yüzüne sadece ödeyiniz ibaresini yazar ve imzalar.

Ciroların Sınıflandırılması

- **Temlik ciro:** Temlik ciro ile poliçeden doğan bütün haklar ciro edilene geçer, ancak bu hakların devri için sadece ciro yeterli değildir. Ayrıca poliçenin de teslimi gerekir. Cironun üzerinde "bedeli teminattır" veya "tahsil içindir" gibi kayıtların bulunmaması halinde, yapılan ciro temlik ciro hükmünde sayılır. Bankalar, cironun "... Bankası emrine ödeyiniz. Bedeli alınmıştır." şeklinde bir kayıtlarla kendi emirlerine yapılmasını isterler. Bu şekilde ciroya "temlik ciro"denir.
- **Tahsil ciro:** Poliçe bedelinin bir başka kimse tarafından tahsil edilmesini sağlamak amacıyla yapılan ciroya "tahsil ciro" denir. Ciro, "bedeli tahsil içindir", "kabz içindir", "vekaleten" deyimlerini veya sadece vekalet vermeyi ifade eden herhangi bir kaydı taşırsa hamil, senetten doğan bütün hakları kullanabilir, fakat o senedi ancak tahsil ciro şeklinde tekrar ciro edebilir.
- **Rehin ciro:** Ciro, "bedeli teminattır", "bedeli rehindir" gibi bir kaydı taşırsa, hamil poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir. Ancak, kendisi tarafından yapılan ciro, tahsil ciro hükmündedir. Senetten sorumlu olanlar, kendileriyle ciranta arasında doğrudan doğruya mevcut olan ilişkilere dayanan itirazları, hamile karşı ileri süremezler (bankanın poliçeyi devralırken bilerek borçlunun zararına davranması hariç).

1.3.4. Tahsil Ve Takip İşlemleri

Poliçenin Teslimi: Ciro ve teslim sonucunda poliçeden doğan bütün haklar devradılmış olur. Bir poliçeyi elinde bulunduran kimse son ciro beyaz ciro olsa dahi kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde yetkili hamil sayılır. Poliçe herhangi bir surette hamilin elinden çıkmış bulunuyorsa yeni hamil ancak poliçeyi kötü niyetle taksip etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde o poliçeyi geri vermekle yükümlüdür.

Poliçenin Kabulü: Muhatabın poliçeyi kabul etmek mecburiyeti yoktur. Poliçeyi kabul edip etmemek, Kambiyo hukuku bakımından muhatabın iradesine bırakılmıştır. Muhattap, poliçeyi kabul etmekle bedelini vadesinde ödemeyi kabul etmiş olur.

Poliçenin Ödenmesi: Poliçeyi kabul eden muhattap öderken hamil tarafından bir ibra şerhi yazılarak poliçenin kendisine verilmesini isteyebilir. Kısmi ödeme halinde muhattap bu ödemenin poliçe üzerinde işaret edilmesini ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir.

Aval: Ticari senetlerde, ödemedi sorumlu olanların ödememesi durumunda üçüncü bir kişinin alacaklılara senet bedelini ödeyeceğine ilişkin verdiği güvenceye aval denir.

Aval şekil bakımından asıl borca bağlı olmakla birlikte maddi bakımdan tamamen bağımsız bir banka taahhüdüdür. Aval, poliçe borçluları veya üçüncü bir şahıs tarafından verilebilir. Aval veren kimse senedin ödenmesini garanti ettiği için poliçenin dolaşımı kolaylaşmakta ve ödemeyi kefil olarak taahhüt eden bankasında lüzumsuz protestolarla karşılaşmasını önlemektedir. Bir bankaya aval veren banka borçlunun riskini üstlendiğinden müşterisi için kredi limiti saptamak zorundadır.

Poliçenin Nüshaları ve Suretleri: Poliçe kaide olarak tek nüsha halinde düzenlenir. Ancak, bu tek nüshanın kaybolması durumunda doğacak sorunları önlemek ve yeni olanaklar temini amacıyla poliçenin çoğaltılması kabul edilmiştir. Poliçe çoğaltma işlemi poliçeyi birden fazla nüsha olarak keşide etmek veya poliçenin suretlerini çıkarmak şeklinde yapılmalıdır.

UYGULAMA FAALİYETİ 1

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Bonoyu temin ediniz.	➤ Çevrenizde bulunan bir bankanın senetler servisine giderek ellerinde bulunan bir bono şeklini görmek isteyiniz. ➤ Bonoyu incelerken üzerinde hangi bilgilerin yazılı olduğunu kontrol ediniz.
➤ Bonoya ödenecek kişinin (alacaklı) adını ve soyadını yazınız.	➤ Boş bir bono belgesi temin ediniz. ➤ Belgeyi muhasebe setinden, muhasebe kitaplarından ya da internetten temin edebilirsiniz. ➤ Bonoya alacaklının ad ve soyadını yazınız.
➤ Bonoya tutarı yazı ve rakamla yazınız.	➤ Bonoya tutarı yazı ve rakamla yazınız ve arada fark olmamasına dikkat ediniz. ➤ Bono düzenlerken mürekkepli kalem kullanınız. ➤ Tutarlar arasında fark olduğu zaman yazılı olan tutarın geçerli olduğunu unutmayınız.
➤ Bonoya vade ve vade tarihini yazınız.	➤ Bonoya vade ve vade tarihini yazınız. ➤ Kıymetli evrekleri düzenlerken yazınızın güzel ve okunaklı olmasına dikkat ediniz. ➤ Bonoda vadenin esaslı bir şekil şartı olmadığını unutmayınız.
➤ Bonoya ödeyecek kişinin (borçlu) ad, soyad, adresi, vergi dairesi ve vergi numarasını yazınız.	➤ Bonoya muhatabın (borçlu) ad ve soyadını yazınız. ➤ Muhatabın adresini, vergi dairesini ve vergi numarasını yazınız.
➤ Düzenleme tarihini yazınız.	➤ Bononun düzenleme tarihini ve düzenlendiği yeri yazınız. ➤ Tanzim kelimesinin düzenleme ile aynı anlama geldiğini unutmayınız.
➤ Senedi borçluya imzalatınız.	➤ İmza atanın asıl borçlu olmasına dikkat ediniz. ➤ İmza yoksa ya da sahte ise bononun geçersiz sayılacağını unutmayınız. ➤ Senede damga pulu yapıştırdınız mı?
➤ Senedi ciro ediniz.	➤ Tam ciro ve beyaz ciro işlemi yapınız. ➤ Cironun ne anlama geldiğini hatırlayınız.
➤ Senedin tahsil işlemini yapınız.	➤ Tahsil işlemini borçlu ve alacaklı arasında uygulayınız. ➤ Tahsil işlemini borçlu ve banka arasında uygulayınız. ➤ Tahsil işlemini borçlunun senet tutarını ödememesi halinde uygulayınız.

➤ Senedin takip işlemini yapınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İhbarname örneği bulunuz. ➤ Notere giderek protesto aşamalarını sorunuz. ➤ Senedin tahsil edilememesi durumunda yapılan işlemleri banka ve notere sorarak pekiştiriniz.
➤ Çek temin ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çevrenizde bulunan bir bankanın çek servisine giderek ellerinde bulunan bir çek şeklini görmek isteyiniz. ➤ Çeki incelerken üzerinde hangi bilgilerin yazılı olduğunu kontrol ediniz.
➤ Çeke ödenecek kişinin (alacaklı) adını ve soyadını yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Boş bir çek belgesi temin ediniz. ➤ Belgeyi muhasebe setinden, muhasebe kitaplarından ya da internetten temin edebilirsiniz. ➤ Çeke alacaklının ad ve soyadını yazınız.
➤ Çeke tutarı yazı ve rakamla yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çeke tutarı yazı ve rakamla yazınız. ➤ Tutarlar arasında fark olmamasına dikkat ediniz. ➤ Çek düzenlerken mürekkepli kalem kullanınız. ➤ Tutarlar arasında fark olduğu zaman yazılı olan tutarın geçerli olduğunu unutmayınız.
➤ Çeki ödeyecek bankanın hesap ekstresini telefon ile kontrol ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çekin banka hesabından düşölüp düşölmediğinin kontrol edilmesi gerektiğini unutmayınız. ➤ Hesap ekstresinin banka hesabınızın durumunu gösteren bir belge olduğunu hatırlayınız.
➤ Düzenleme tarihini yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çekin düzenleme tarihini yazınız. ➤ Çekin düzenlendiğı yeri yazınız. ➤ Tanzim kelimesinin düzenleme ile aynı anlama geldiğini unutmayınız.
➤ Çeki keşideciye (çek düzenleyene) imzalatınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İmza atanın asıl borçlu olmasına dikkat ediniz. ➤ İmza yoksa ya da sahte ise çekin geçersiz sayılacağını unutmayınız.
➤ Çeki ciro ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tam ciro işlemi yapınız. ➤ Beyaz ciro işlemi yapınız. ➤ Cironun ne anlama geldiğini hatırlayınız.
➤ Çekin tahsil işlemini yapınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tahsil işlemini alacaklı ve banka arasında uygulayınız.
➤ Çekin takip işlemini yapınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İhbarname örneği bulunuz. ➤ Notere giderek protesto aşamalarını sorunuz. ➤ Çekin tahsil edilememesi durumunda yapılan işlemleri banka ve notere sorarak pekiştiriniz.

➤ Poliçe temin ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çevrenizde bulunan bir bankanın senetler servisine giderek ellerinde bulunan bir poliçe şeklini görmek isteyiniz. ➤ Poliçeyi incelerken üzerinde hangi bilgilerin yazılı olduğunu kontrol ediniz.
➤ Poliçenin taraflarını belirleyiniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Boş bir poliçe belgesi temin ediniz. ➤ Belgeyi muhasebe setinden, muhasebe kitaplarından ya da internetten temin edebilirsiniz. ➤ Poliçede tarafların isimlerinin nerelere yazıldığını kontrol ediniz. ➤ Keşidecinin kim olduğunu, hakları ve sorumluluklarını hatırlayınız. ➤ Muhatabın kim olduğunu, hakları ve sorumluluklarını hatırlayınız. ➤ Lehtarın kim olduğunu ve haklarını hatırlayınız.
➤ Keşideci, muhatap ve hamilin ad, soyad ve diğer bilgilerini yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Keşideciyi yazınız. ➤ Muhatap bilgilerini yazınız. ➤ Muhatabın “kabulümdür” ifadesini yazınız. ➤ Hamil (alacaklı) bilgilerini yazınız.
➤ Tutarı yazı ve rakamla yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tutarı hem yazı hem rakamla yazınız. ➤ Tutarı yazarken dikkat ediniz.
➤ Vade ve vade tarihini yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vadeyi yazınız. ➤ adeye göre vade tarihini hesaplayınız ve yazınız.
➤ Düzenleme tarihini yazınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poliçenin düzenleme tarihini ilgili yere yazınız.
➤ Poliçeyi taraflara imzalatınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poliçeyi muhataba imzalatınız. ➤ Poliçeyi keşideciye imzalatınız.
➤ Poliçeyi ciro ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tam ciro işlemi yapınız. ➤ Beyaz ciro işlemi yapınız. ➤ Cironun ne anlama geldiğini hatırlayınız.
➤ Poliçenin tahsil işlemini yapınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tahsil işlemini alacaklı ve banka arasında uygulayınız. ➤ Tahsil işlemini muhatap ile lehtar arasında uygulayınız.
➤ Poliçenin takip işlemini yapınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ İhbarname örneği bulunuz. ➤ Notere giderek protesto aşamalarını sorunuz. ➤ Poliçenin tahsil edilememesi durumunda yapılan işlemleri banka ve notere sorarak pekiştiriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. OBJEKTİF TESTLER (BONO)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

1. (...)Bonoda “bono” veya “emre yazılı senet” kelimelerinden birisinin mutlaka olması gerekir.
2. (...)Bonoda yazılı borç tutarında rakamla yazılan ile yazı ile yazılan arasında bir farklılık olursa kanunen rakamla yazılı olan geçirlidir.
3. (...)Bonoda borçluya “lehtar”, alacaklıya ise “muhatap”denir.
4. (...)Bonoda “Vade” esaslı şekil şartlarından değildir.
5. (...)Senet üzerinde ödeme yeri yoksa düzenleme yeri ödeme yeri sayılır.
6. (...)Bonoda tanzim tarihi esaslı şekil şartlarından değildir.
7. (...)Bono Türkçeden başka bir dille yazılmışsa, o dilde bono karşılığında kullanılan sözcük olmalıdır.
8. (...)Bonoda lehtarın (alacaklı) adı ve soyadı yazılmalıdır.
9. (...)Bono “hamiline “ düzenlenebilir.
10. (...)Senette düzenlenme tarihi yoksa senet bono niteliği kazanır.

OBJEKTİF TESTLER (ÇEK)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

1. (...)Çekte üçlü bir ilişki vardır.
2. (...)Çekte rakamla yazılı borç tutarında yazı ile yazılan arasında bir farklılık olursa kanunen yazı ile yazılı olan geçerlidir.
3. (...)Çekte alacaklı kişiye “muhatap” denir.
4. (...)Çek bir kredi aracıdır
5. (...)Türkiye’de ödenecek çeklerde muhatap ancak bir banka veya özel finans kurumu olabilir.
6. (...)Çekte vade kesinlikle olmalıdır.
7. (...)Çek aynı yerde keşide edilecek ve ödenecekse 10 gün içinde ibraz edilmelidir.
8. (...)Bir kıtada keşide edilen çek, başka bir kıtada ödenecekse bir yıl içinde ibraz edilmelidir.
9. (...)Çek “hamiline “ düzenlenebilir
10. (...)Bir çek ibraz tarihinde hesapta para olmadığı için ödenemiyorsa karşılıksız çek hükmündedir.

OBJEKTİF TESTLER (POLİÇE)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

1. (...)Bir poliçede “poliçe” kelimesinin yazılması zorunlu değildir
2. (...)Poliçelerde faiz, ancak görüldüğünde veya görüldükten belli bir süre sonra ödenecek poliçelere konulabilir.
3. (...)Poliçelerde “vade” zorunlu şart değildir.
4. (...)Poliçede lehtarın (alacaklı) isminin gösterilmesi zorunludur/
5. (...)Poliçenin esas borçlusu, poliçeyi kabul etmiş muhataptır.
6. (...)Poliçelerde keşide tarihi olmazsa bile poliçe geçerlidir.
7. (...)Poliçelerde vade konmamışsa “görüldüğünde vadeli” olduğu kabul edilir
8. (...)Poliçeler “hamiline” yazılı düzenlenebilir.
9. (...)Poliçede ikili bir ilişki söz konusudur.
10. (...)Ticari senetlerde, ödemedenden sorumlu olanların ödememesi durumunda üçüncü bir kişinin alacaklılara senet bedelini ödeyeceğine ilişkin verdiği güvenceye aval denir.

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız.

Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz.

Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

UYGULAMALI TEST

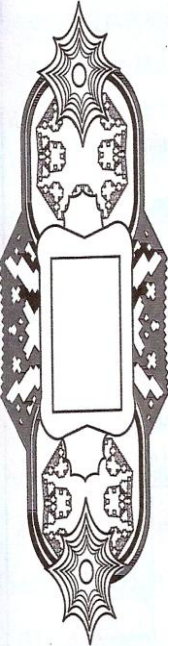
Semra BULUT, 01.06.2011 tarihinde, İrem BURNAZ'dan 1.000.-TL tutarında mal almıştır. Semra BULUT bu malı 60 gün vadeli olarak almış ve karşılığında bono vermiştir.

SEMRA BULUT'UN BİLGİLERİ

ADRESİ: Çetin Emeç Bulvarı No:41/8 Dikmen ANKARA

Vergi dairesi: MİTHATPAŞA

Hesap No : 1568974623

<u>Vade</u>	<u>Vade Tarihi</u>	<u>Türk Lirası</u>	<u>No.</u>
	İşbu emre muharrer senedim mukabilinde .....tarihinde, Bayan .....veya emrühavalesine yukarıda yazılı yalnız ..... Türk Lirası ödeyeceğim. Bedeli mal olarak ahz olunmuştur. İşbu bono vadesinde ödenmediği takdirde müteakip bonoların da Muacceliyet kesbedeceğinden, ihtilaf vukuunda ANKARA Mahkemelerinin selâhiyetine şimdiden kabul eylerim.		
ÖDEYECEK	İsim :		Tanzim Tarihi .....
	Adresi :		
	Vergi Dairesi ve Hesap Numarası:		
	Kefil :		
			İmza

Zahide BULUT, 06.12.2011 tarihinde, Adapazarında Bulut COŞKUNCA'dan 1.250.-TL tutarında mal almış ve karşılığında çek vermiştir.

T.C. ZİRAAT BANKASI
7985 Akyazı/ADAPAZARI

Keşide yeri, tarihi .....

..... - TL

Bu çek karşılığında.....
Yalnız .....ödeyiniz.

Hesap NO: 7897-2
Çek No: 598725695

.....
.....

Selma BULUT'un Sema BURNAZ'dan 3.250 TL alacağı vardır. Selma BULUT bir mal alımı dolayısı ile Eren DENİZ'e 3.250 TL borçlanmıştır ve Sema BURNAZ'ın kabul etmesi ile üç kişi arasında 15.06.2011 tarihinde Ankara'da iki ay vadeli bir poliçe düzenlenmiştir.

Sema BURNAZ Adres: Sevgi sokak 7/19 Etlik-ANKARA

Vade tarihi

...../...../.....

Yeni Türk lirası

.....

Keşide Tarihi ve yeri

.....

İşbu poliçe mukabilinde ...../...../..... Tarihinde Bay.....veya emrühavalesine
.....'da .....ödeyiniz.

Muhatap

.....

Keşideci

.....

Adres / ödeme Yeri

.....

DEĞERLENDİRME

Düzenlediğiniz belgeleri modül sonundaki cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Hata yapmışsanız öğrenme faaliyetini tekrar gözden geçirin.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız evet, uygulamadıysanız hayır kutucuklarını işaretleyiniz.

MODÜL ADI: Kıymetli Evraklar UYGULAMA FAALİYETİ: TTK' da Yer Alan Belgeler	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: SINIF VE NUMARASI:	
AÇIKLAMA: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri EVET ve HAYIR kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Bono temin ettiniz mi?		
2. Bonoda bulunması gereken şekil şartlarını gördünüz mü?		
3. Alacaklının adını doğru yere yazdınız mı?		
4. Tutarı yazı ve rakamla doğru yere yazdınız mı?		
5. Vade ve vade tarihini doğru yere yazdınız mı?		
6. Borçlu bilgilerini doğru yere yazdınız mı?		
7. Düzenleme tarihini doğru yere yazdınız mı?		
8. Beyaz ve tam ciro işlemi yaptınız mı?		
9. Bir bankaya giderek tahsil işleminin aşamalarını sordunuz mu?		
10. Notere giderek takip aşamalarını sordunuz mu?		
11. Boş bono örneğini doğru olarak düzenlediniz mi?		
12. Çek örneği temin ettiniz mi?		
13. Çekte bulunması gereken şekil şartlarını gördünüz mü?		
14. Alacaklının adını doğru yere yazdınız mı?		
15. Tutarı yazı ve rakamla doğru yere yazdınız mı?		
16. Vade ve vade tarihini doğru yere yazdınız mı?		
17. Borçlu bilgilerini doğru yere yazdınız mı?		
18. Düzenleme tarihini doğru yere yazdınız mı?		
19. Beyaz ve tam ciro işlemi yaptınız mı?		
20. Bir bankaya giderek tahsil işleminin aşamalarını sordunuz mu?		
21. Notere giderek takip aşamalarını sordunuz mu?		
22. Boş çek örneğini doğru olarak düzenlediniz mi?		
23. Poliçe örneği temin ettiniz mi?		
24. Poliçede bulunması gereken şekil şartlarını gördünüz mü?		
25. Keşidecinin adını doğru yere yazdınız mı?		
26. Tutarı yazı ve rakamla doğru yere yazdınız mı?		
27. Vade ve vade tarihini doğru yere yazdınız mı?		

28. Lehtar bilgilerini doğru yere yazdınız mı?		
29. Düzenleme tarihini doğru yere yazdınız mı?		
30. Muhatabın adını doğru yere yazdınız mı?		
31. Beyaz ve tam ciro işlemini yaptınız mı?		
32. Bir bankaya giderek tahsil şleminin aşamalarını sordunuz mu?		
33. Notere giderek takip aşamalarını sordunuz mu?		
34. Boş poliçe örneğini doğru olarak düzenlediniz mi?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için ilgili faaliyetleri tekrarlayınız. Hepsi “EVET” ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu modül ile; TTK ve SPK' ya göre hisse senedi, tahvil ve diğer yatırım araçlarına yaptırım yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan bir bankaya gidip müşterileri için hangi yatırım alternatiflerini sunduklarını öğrenerek sınıfta arkadaşlarınız ile paylaşınız.
- Çevrenizde bulunan birkaç bankaya giderek repo faiz oranlarını öğreniniz ve sınıfta arkadaşlarınız ile oranları karşılaştırınız.
- İnternet aracılığı ile bir hafta boyunca seçtiğiniz beş şirketin hisse senedi değerlerini takip ediniz ve değerleri kaydedip sınıfta bir borsa panosu oluşturarak panoya asınız.
- Bir miktar birikiminiz olduğunu var sayarak değişik yatırım alternatiflerine yatırım yapınız ve sınıfta diğer yatırım araçlarını seçen arkadaşlarınız ile getirilerinizi karşılaştırınız. Ayrıca neden bu yatırım aracını seçtiğinizi açıklayınız.
- İnsanların yatırım yaparken hangi ölçütlere dikkat ettiği ile ilgili on sorudan oluşan bir anket hazırlayınız ve anketi çevrenizdeki beş kişiye uygulayınız. Daha sonra tüm sınıfın sonuçlarını grup çalışması ile değerlendiriniz.
- Çevrenizde bulunan birkaç kişiden hangi menkul kıymetlere yatırım yaptıklarını ve neden o menkul kıymeti tercih ettiklerini öğrenerek arkadaşlarınız ile paylaşınız.
- Çevrenizde bulunan bir bankaya giderek çeşitli menkul kıymetlerin getirileri ile ilgili bilgi almış ve sınıfta arkadaşlarınız ile paylaşınız.

2. MENKUL KIYMETLER

2.1. Yatırım ve Piyasalar

Kişilerin yaptıkları iş karşılığında elde ettikleri gelirden harcama ve giderlerini düşükten sonra geriye kalan tutara tasarruf denir. Kişilerin tasarruf yapmalarının nedenleri şunlardır:

- İleride karşılaşılabilecek beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı olmak
- Bir iş kurmak amacı ile birikim yapmak

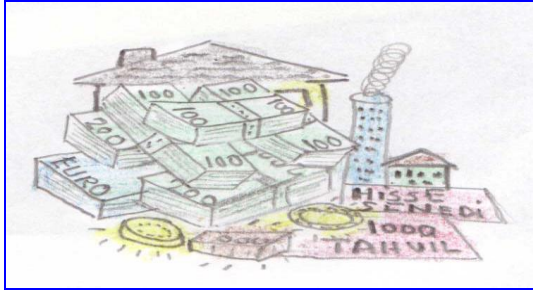
- Yapılacak büyük bir harcama için para biriktirmek (Örneğin ev, araba, arsa vb. almak için)
- Yaşlılıkta sıkıntı yaşamamak

Gelirin tümü tüketim harcamalarına kullanılmayıp bir kısmı da geleceği güven altına almak için tasarrufa dönüşürse yatırım miktarı artar. Tasarruf halk arasındaki tabirle “yastık altında bekletilmeyip” bazı finansal araçlara yönlendiriliyorsa yatırıma dönüşür.

2.1.1. Yatırım

Faaliyetler sonucu elde edilen kazançtan giderler çıkarıldıktan sonra kalan tutarın çeşitli araçlar ile değerlendirilmesine yatırım denir.

Tasarruf ve birikimlerini değerini kaybetmemesi ya da daha fazla kazanç elde etmek amacı ile yatırım araçlarına bağlayanlara yatırımcı denir.

2.000 TL	→ Aylık Gelir
<u>1.500 TL</u>	→ Aylık Harcama
500 TL	→ Tasarruf

Resim 2.1: Yatırım alternatifleri

Yapılacak finansal yatırımlar kazanç sağlayabileceği gibi kayıplara da neden olabilir. Kazanç ya da kayıp tutarını önceden belirlemek mümkün olmayabilir. Zarara uğrama tehlikesine risk denir. Doğada, ekonomide, yaşamda, ülkenin siyasi yapısında ve her alanda risk mevcuttur.

Riskten korunmak için kararlar araştırma yapılmadan ve profesyonel yardım alınmadan verilmemelidir. Aksi halde yatırıma ayrılan kaynak kaybedilebilir.

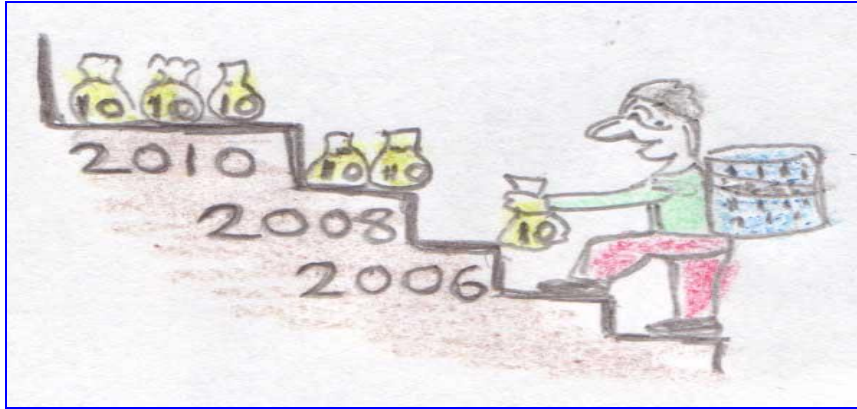
Finansal yatırım kararı alan bir kişi aşağıdaki ölçütleri göz önünde bulundurmalıdır:

- Yatırım için ayrılan tutar ihtiyaç duyulmayacak tasarruf olmalıdır.(Resim 2.2.)

Resim 2.2: Yatırım tasarruf ile yapılır

- Yatırım için borç ya da kredi kullanılmamalıdır.
- Yatırım fikrinde kararlı olunmalı ve gerekli pazar araştırması yapılmalıdır.
- Yatırım sonucunda elde edilecek kazanç önceden hesaplanmalıdır.
- Yatırım uzun vadeli olmalıdır. (Resim 2.3.)

Resim 2.3: Uzun vadeli yatırım daha kazançlıdır

- Ani ekonomik değişikliklerde yatırım kararları değiştirilmemelidir. (Resim 2.4.)

Resim 2.4: Ani karar verilmemelidir

Bazı yatırım türleri şunlardır;

- Altın
- Repo
- Mevduat Faizleri
- Döviz
- Hisse Senedi
- Kar Zarar Ortaklığı Belgesi
- Katılma İntifa Senetleri
- Oydan Yoksun Hisse Senedi
- Tahvil
- Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri
- Gelir Ortaklığı Senedi
- Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar
- Finansman Bonoları
- Varlığa Dayalı Menkul Kıymet
- Menkul Kıymet Yatırım Fonları
- Gayri Menkul Yatırımı

2.1.2. Piyasalar

Tasarruf sahipleri yatırımlarını piyasalarda değerlendirir. Piyasalarda çok çeşitli yatırım alternatifi bulunur.

Alıcı ve satıcının karşılaştığı ve fonların el değiştirdiği yere piyasa (örgütlü pazar) denir.

Fon arz eden ve fon talep edenleri çeşitli araçları kullanarak bir araya getiren, hukuki ve idari kurallar ile yönetilen ve denetlenen piyasalara **mali piyasa** denir. Mali piyasanın unsurları şunlardır:

- Yatırımcılar (fon talep edenler)
- Tasarruf sahipleri (fon arz edenler)
- Yatırım araçları
- Aracı kuruluşlar
- Gerekli düzenlemeler

Malî piyasalar kısa vadeli ise para piyasası, orta ve uzun vadeli ise sermaye piyasası adı verilir. Sermaye piyasaları birincil ve ikincil piyasalar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Sermaye piyasası faaliyetleri şunlardır;

- Kayıt altına alınan piyasa araçlarının tasarruf sahiplerine ulaşmasını sağlamak
- Piyasa araçlarının alım satımına aracılık etmek
- Yatırım danışmanlığı yapmak
- Portföy yönetmek (Birden fazla kıymete yatırım yapılarak oluşturulan toplam değere portföy denir.)

Sermaye piyasası kurumları şunlardır;

- Aracı kuruluşlar
- Yatırım fonları
- Yatırım ortaklıkları
- SPK tarafından izin verilen diğer kuruluşlar

Resim 2.5: Yatırım kararı almak

2.2. Hisse Senetleri

Resim 2.6: Çeşitli yatırım araçları

Kişilerin yatırım amacı ile edindikleri, ortaklık veya alacak hakkı sağlayan ve çıkarılması için Sermaye Piyasası Kurulundan izin alınan kıymetli evraklara **menkul kıymet** denir. Menkul kıymetlerin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Yatırım amacı ile alınır.
- Belirli şekil şartlarını taşıması gerekir.
- Sahibine ortaklık veya alacak hakkı sağlar.
- Nama veya hamiline düzenlenmiş olabilir.
- Menkul kıymetlerin üzerinde yazılı olan değerleri (nominal değer) ve piyasa değerleri vardır.

Menkul kıymet yatırım araçlarından bir tanesi de hisse senedir.

Sermaye şirketlerinin ortaklarına sermaye paylarını belgelendirmek amacı ile verdikleri kıymetli evraklara hisse senedi denir. Her sermaye şirketi hisse senedini çıkarma yetkisine sahip değildir. Sermaye Piyasası Kurulundan izin alan sermaye şirketleri hisse senedi çıkarabilir. Hisse senedi çıkarma yetkisi olan kurum ve kuruluşlar şunlardır:

- Anonim şirketler
- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler
- Özel kanunla kurulmuş kurumlar (T.C. Merkez Bankası, Kamu İktisadi Teşekkülleri, sigorta şirketleri, bağlı ortaklıklar)

2.2.1. Hisse Senetlerinin Türleri

Hisse senetleri yatırımcılara sağladığı imkânlar ve çıkarılma şekillerine göre değişik isimler altında gruplandırılabilir.

Hamiline ve Nama Yazılı Hisse Senetleri: Kıymetli evrak üzerinde sahibinin ismi belirtiliyorsa nama yazılı, isim belirtilmiyor ve elinde bulunduran kişiye alacak hakkı tanıyorsa hamiline yazılı hisse senedir. Nama yazılı kıymetli evraklar daha güvenlidir. Senet kaybedilirse ya da kötü niyetle başka birinin eline geçerse hamiline yazılı senet kolaylıkla elden çıkarılabilir. Çünkü senedin hak sahibi onu elinde bulunduran kişidir.

Hamiline yazılı senetlerin devri teslim ile nama yazılı senetlerin devri ciro ile olur. Giro konusu önceki öğrenme faaliyetinde ayrıntılı olarak işlenmişti. Nama yazılı senetler ciro ile devredildikten sonra pay defterine kaydedilir.

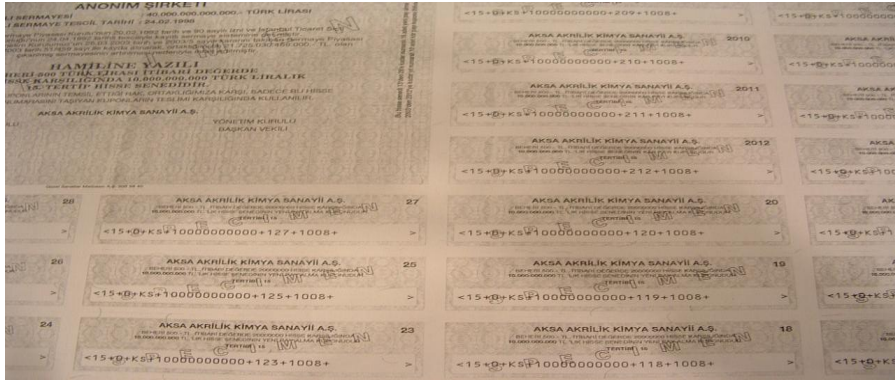
Adî ve İmtiyazlı Hisse Senetleri: Sahiplerine eşit haklar tanıyan hisse senetlerine adî hisse senedi denir. Ana sözleşme ile oy hakkı, kâra iştirak vb. açılardan sahiplerine diğerlerine göre daha özel haklar sağlayan hisse senetlerine imtiyazlı hisse senetleri denir.

Primli ve Primsiz Hisse Senetleri: Senedin üzerinde yazılı olan değere nominal (itibari) değer denir. Hisse senedi üzerinde yazılı değerden daha yüksek bir bedel ile çıkarılıyorsa primli hisse senedi, üzerinde yazılı bedel ile çıkarılıyorsa primsiz hisse senedi denir.

Bedelli ve Bedelsiz Hisse Senetleri; Kuruluş ya da sermaye artırım esnasında çıkarılan senetler bedelli senetlerdir. Bu sayede sermayedarlar dışındaki kişi ve kuruluşlardan fon temin edilir. İşletmenin bazı varlıklarındaki değer artışlarının sermayeye eklenmesi ile çıkarılan hisse senetlerine bedelsiz hisse senetleri denir. Bedelsiz hisse senetlerini işletme ortakları alabilir.

Kurucu ve İntifa Hisse Senetleri: Kuruluşta emeği geçenler için çıkarılan, ortaklık ve şirket yönetimine katılma hakkı vermeyen senetler kurucu hisse senetleridir. Sadece şirket kârının bir kısmı için alacak hakkı verir. İntifa hisse senetleri ise bazı kişiler için alacak ya da hizmetleri karşılığı çıkarılan ve ortaklık hakkı sağlamayan hisse senetleridir.

Resim 2.7: Hisse senedi

2.2.2. Hisse Senedinin Getirileri ve Sorumlulukları

Yatırım aracı olarak hisse senedini seçen kişi ve kuruluşlar kazanç sağlamak yanında bazı sorumlulukları da yerine getirmelidirler. Bu hak ve sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir.

Temettü (Kâr Payı) Hakkı: İşletme kâr ettiği zaman hisse senedi sahibi olan ortak bu kâra hissesi oranında ortak olur. Ancak risk göz önüne alınırsa işletmenin her zaman kâr etmeyeceği de bilinmelidir. İşletme kârından kanunen ayrılması gereken tutarlar ayrılmadıkça ortakların temettüleri dağıtılamaz.

Rüçhan Hakkı: İşletmenin bedelli sermaye artırımına gitmesi halinde mevcut ortakların artırımdan öncelikle pay alma hakkına rüçhan hakkı denir. Bu haktan faydalanabilmek için eski hisse senedinin Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirtilen süre içinde ibraz edilmesi (sunulması) gerekir.

Yönetime Katılma ve Oy Hakkı: Hisse senedi sahibi olan yatırımcı şirket yönetim kurulu seçimlerinde seçmen ve aday olarak yönetime katılabilir. Ancak oy kullanımı hisse ile orantılı olduğu için işletmede her zaman fazla hissesi bulunan kişilerin söz hakkı daha fazladır. Her hisse bir oyu ifade eder. Bu durumda %51 hisseyi elinde bulunduranlar yönetime sahip olabilirler.

Bilgi Alma Hakkı: Pay sahipleri istedikleri zaman şirket sırları dışındaki genel bilgileri edinme hakkına sahiptirler. Bu hak engellenemez ve sınırlanamaz.

Sır Saklama Sorumluluğu: Pay sahibi hem ortaklığın devamı sırasında hem de ortaklıktan ayrıldıktan sonra şirket sırlarını saklamak ve açıklamamakla mükelleftir.

Taahhütleri Yerine Getirme Sorumluluğu: Pay sahibi işletme kuruluşunda ve sermaye artırımı esnasında taahhüt ettiği tutarları zamanında ödemekle sorumludur. Aksi halde cezai işleme maruz kalabilirler.

Sözleşme Şartlarına Uyma Sorumluluğu: Pay sahibi ortaklık sözleşmesinde belirtilen ve altına imzasını attığı tüm kurallara uymak ve sorumluluklarını yerine getirmek zorundadır.

2.2.3. Hisse Senedinde Fiyat ve Değer

Yatırım alternatifi olarak hisse senedi tercih edilmiş ise getirinin takibi için hisse senedi fiyat ve değer tanımlarını bilmek gerekir.

Nominal (İtibari) Fiyat

Hisse senedinin çıkarılması sırasında belirlenen ve üzerinde yazılı olan değere nominal değer denir.

İhraç Fiyatı: Hisse senedinin satışa sunulduğu fiyattır. Hisse senedi nominal fiyat ile çıkarılabileceği gibi farklı bir fiyat ile de çıkarılabilir.

Piyasa Fiyatı: Hisse senedinin arz ve talep piyasasında işlem gördüğü fiyattır. Piyasa fiyatı işletmenin durumuna göre yüksek ya da düşük olabilir.

Borsa Fiyatı: Borsada işlem gören hisse senetlerinin bu piyasadaki arz ve talep durumuna göre oluşan fiyattır. Hisse senedine talep fazla ise senedin değeri artar.

Defter Değeri: İşletmenin öz sermaye toplamının hisse senedi sayısına bölünmesi ile bulunan tutardır.

Tasfiye Değeri: Şirketin dağılması halinde tüm varlıklardan borçlar düşüldükten sonra kalan tutarın hisse senedi sayısına bölünmesi ile bulunan tutardır.

İşleyen Teşebbüs Değeri: İşletmenin çalışır halde devri durumunda sağlayacağı gelir hesaplanarak bulunan değerdir.

Gerçek Değer: Yatırımcının tüm koşulları dikkate alarak hisse senedi için belirlediği değerdir.

Resim 2.8: Borsadan bir görünüm

2.2.4. Hisse Senedinin Şekli

Türk Ticaret Kanununun 413. Maddesine göre hisse senedinde bulunması gereken şekil şartları şunlardır:

- Şirket unvanı ve yetkili imzalar
- Esas sermaye miktarı
- Şirketin tescil tarihi
- Senet türü
- Senedin nominal değeri

Zorunlu olan bu şartların dışında ihtiyari (isteğe bağlı) olarak aşağıdaki hususlar da yer alabilir:

- Senet çıkış tarihi
- Şirket sözleşmesinin önemli maddeleri
- Pay (sermayenin bölünmüş parçaları) adedi
- Kuruluşu onaylayan mahkeme kararının tarih ve numarası
- Senetlerin seri ve sıra numarası

Resim 2.9: Eski Hisse senedi örnekleri

2.2.5. Hisse Senedi Piyasası

Belli kurallara göre ve bir düzen içinde menkul kıymet alım satımının yapıldığı organize olmuş piyasalara borsa denir. SPK' dan yetki belgesi almış olan;

- Aracı kurumlar,
- Ticari bankalar,
- Yatırım ve kalkınma bankaları borsada işlem yapabilirler.

Borsanın özellikleri şunlardır:

- Ekonomiye kaynak yaratır.
- Sermayeyi tabana yayar.
- Likidite (hemen kullanılabilir para) sağlar.
- Ekonominin göstergesidir.
- Tasarrufların değerlendirilmesini sağlar.
- Güven sağlar.
- Bilgilere kolay ulaşmayı sağlar.

Hisse senetleri birincil ve ikincil piyasada işlem görmektedir. Birincil piyasalarda şirketler ile tasarruf sahipleri doğrudan karşı karşıya gelir ve alım satım yaparlar. Halka arz işleminin borsada yapıldığı piyasadır.

Birincil piyasalardan alınan menkul kıymetlerin el değıştirmesi ile oluşan piyasalar ise ikincil piyasalardır. İkincil piyasa işlemleri Borsada Ulusal Pazar, İkinci Ulusal Pazar, Yeni Ekonomi Pazarı, Gözaltı Pazarı ve Fon Pazarında yapılır.

ANA PAZAR HAFTALIK BORSA VERİLERİ							
Vade Ayı	FİYAT BİLGİLERİ			HACİM BİLGİLERİ			
	Uzlaşma Fiyatı	Önceki Uz. Fiyatı	Fiyat Değ. (%)	Miktar (Adet)	Hacim (YTL)	Açık Pozisyon	Açık Poz. Değ.
Endeks							
Nisan 06	42,100	43,875	-4,05	101	428,718	400	6
Haziran 06	43,500	43,675	-0,40	2	8,700	62	-2
Ağustos 06	41,000	41,000	0,00	0	0	1	0
Nisan 06	53,050	55,425	-4,29	21,219	113,837,523	9,425	-1,125
Haziran 06	52,950	55,250	-4,16	1,559	8,383,465	3,358	-102
Ağustos 06	52,925	55,425	-4,51	221	1,195,245	1,773	8
Toplam				23,102	123,853,650	15,019	-1,215
Faiz							
Nisan 06	87,165	87,165	0,00	0	0	0	0
Haziran 06	87,935	87,935	0,00	0	0	0	0
Ağustos 06	88,315	88,315	0,00	0	0	0	0
Nisan 06	96,500	96,500	0,00	0	0	0	0
Haziran 06	96,681	96,681	0,00	0	0	0	0
Ağustos 06	96,810	96,810	0,00	0	0	0	0
Toplam				0	0	0	0
Döviz							
Nisan 06	1,3550	1,3385	1,23	23,350	31,507,209	93,758	-4,581
Haziran 06	1,3705	1,3580	0,92	4,187	5,730,747	17,995	-128
Ağustos 06	1,3865	1,3780	0,62	923	1,276,546	12,287	34
Aralık 06	1,4165	1,4150	0,11	6,978	9,861,462	1,293	57
Nisan 06	1,6335	1,6395	-0,37	257	419,500	2,135	-81
Haziran 06	1,6690	1,6770	-0,48	575	958,810	2,123	261
Ağustos 06	1,6900	1,7015	-0,68	254	430,120	319	20
Aralık 06	1,7490	1,7510	-0,11	8	13,971	12	-1
Toplam				36,532	50,198,364	129,922	-4,419
Emtia							
Mayıs 06	2,335	2,335	0,00	0	0	0	0
Temmuz 06	2,135	2,375	-10,11	1	2,135	0	0
Ekim 06	2,370	2,370	0,00	0	0	0	0
Aralık 06	2,275	2,275	0,00	0	0	0	0
Mart 07	2,330	2,330	0,00	0	0	0	0
Mayıs 06	0,4135	0,4135	0,00	0	0	0	0
Temmuz 06	0,4130	0,4130	0,00	0	0	0	0
Eylül 06	0,4365	0,4365	0,00	0	0	0	0
Aralık 06	0,4430	0,4430	0,00	0	0	0	0
Mart 07	0,4845	0,4845	0,00	0	0	0	0
Toplam				1	2,135	0	0
Altın							
Nisan 06	26,275	25,690	2,28	6	15,513	26	0
Haziran 06	26,590	25,500	4,27	11	29,250	21	11
Ağustos 06	26,300	26,300	0,00	0	0	2	0
Toplam				17	44,763	49	11
Genel Toplam				59,652	174,098,911	144,990	-5,623

Resim 2.10: Borsa verileri

Ulusal Pazar: İMKB'nin temel pazarıdır. İstikrarlı şirketlerin işlem gördüğü pazarıdır.

İkinci Ulusal Pazar: Gelişmekte ve büyümekte olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin hisse senetlerinin işlem gördüğü pazarlardır.

Yeni Ekonomi Pazarı: Bilişim, elektronik, telekomünikasyon, bilgisayar, internet, donanım, medya vb. şirketlerin hisse senetlerinin işlem gördüğü pazarlardır.

Gözaltı Pazarı: Bilgilendirme görevlerini yerine getirmeyen, düzenlemelere uyum sağlamayan şirketlerin hisse senetlerinin işlem gördüğü pazarlardır.

Fon Pazarı: Yatırım fonlarının işlem gördüğü pazarlardır.

İMKB endeksleri kapanış ve yüzde değişimleri (Haftalık)						
	Son kapanış	En düşük	En yüksek	Önceki kapanış	Net değişim	Değişim (%)
İMKB ULUSAL-TÜM	42.073	41.950	43.483	43.315	-1.242	-2.9
İMKB ULUSAL-100	43.274	43.145	44.868	44.688	-1.414	-3.2
İMKB ULUSAL-50	42.824	42.693	44.513	44.330	-1.506	-3.4
İMKB ULUSAL-30	54.454	54.260	56.955	56.721	-2.268	-4.0
İMKB ULUSAL-SINAI	33.411	32.542	34.181	33.005	405	1.2
GIDA, İÇECEK	42.707	42.343	44.336	42.737	-29	-0.1
TEKSTİL DERİ	7.164	7.128	7.454	7.414	-250	-3.4
ORMAN, KAĞIT, BASIM	36.597	36.127	38.433	37.467	-869	-2.3
KİMYA, PETROL, PLASTİK	23.898	23.203	24.615	23.524	374	1.6
TAŞ, TOPRAK	59.338	58.418	60.337	59.532	-193	-0.3
METAL ANA	30.807	27.874	31.460	28.455	2.352	8.3
METAL EŞYA, MAKİNA	37.716	37.316	38.611	37.425	291	0.8
İMKB ULUSAL-HİZMETLER	20.473	20.384	21.329	21.111	-638	-3.0
ELEKTRİK	2.518	2.497	2.621	2.583	-65	-2.5
ULAŞTIRMA	13.518	13.414	14.901	14.748	-1.230	-8.3
TURİZM	10.389	10.291	11.259	10.643	-253	-2.4
TİCARET	26.821	26.108	27.368	26.552	269	1.0
İLETİŞİM	19.326	19.326	20.901	20.586	-1.260	-6.1
SPOR	39.426	38.159	40.654	38.760	666	1.7
İMKB ULUSAL-MALİ	68.881	68.594	72.702	72.390	-3.509	-4.9
BANKA	89.688	89.145	95.440	94.929	-5.241	-5.5
SİGORTA	112.066	111.535	117.959	116.550	-4.485	-3.9
FİNANSAL KİR. FAKTORİNG	17.706	17.599	18.520	18.382	-677	-3.7
HOLDİNG VE YATIRIM	45.372	44.737	47.249	47.139	-1.767	-3.8
GAYRİMENKUL YO	41.709	41.321	42.666	41.619	91	0.2
TEKNOLOJİ	15.872	15.123	16.244	15.337	535	3.5
BİLİŞİM	9.812	9.479	10.047	9.684	129	1.3
SAVUNMA	50.965	46.925	52.208	47.857	3.108	6.5
YENİ EKONOMİ PAZARI	32.470	31.668	32.855	31.864	606	1.9
İKİNCİ ULUSAL PAZAR	30.391	30.259	31.640	30.561	-170	-0.6
İMKB MENKUL KIYM.YO	21.750	21.345	22.200	21.704	46	0.2

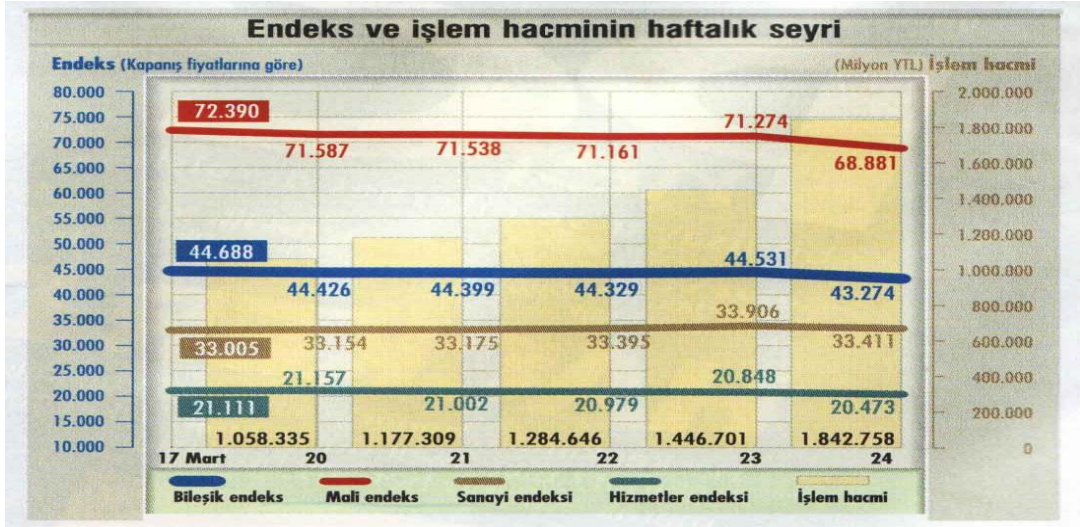
Resim 2.11: İMKB Endeksleri

Sermaye Piyasası Kurulundan yetki belgesi alan aracı kurumlar ve bankalar hisse senedi piyasasında alım satıma aracılık ederler. Bunlara yetkilerine göre borsa üyesi ya da üye temsilcisi denir. Hisse senedi piyasası basit olarak şu şekilde işlemektedir:

Müşteri borsa üyesine alım satım için müşteri emri verir.

- Üye temsilcisi emri bilgisayara aktarır ve müşteri emri borsa emrine dönüşür.
- Borsa işlemleri seans saatleri içinde yapılır. Borsada işlemlerin başlaması ve bitmesi arasında geçen süreye **seans** denir.
- Hisse senedi piyasasında işlem birimi “**lot**” tur. Bir lot bin adet hisse senedini ifade eder.
- Alım için verilen en son emir iptal edilebilir veya düzeltilebilir.
- Borsa ile ilgili sorgu ekranları kullanılarak bilgi toplanabilir.
- Sahip olunan menkul kıymetin satış emrinin verilmesi ya da satılmasına açığa satış denir.
- Borsa verilerini takip edilmesinde göstergeler (endeks) kullanılır. Hisse senetlerinin fiyat ve getirilerini, oransal değişimleri yansıtan göstergeye **endeks** denir.

- Hisse senedi piyasasında takas ve saklama hizmetleri de verilmektedir.

Resim 2.12: Endeks ve işlem hacmi

2.3. Tahvil

Tasarruf sahiplerinin yatırım yapabileceği alternatiflerden bir tanesi de tahvildir.

Şirketlerin fon ihtiyaçlarını karşılamak için çıkardıkları borçlanma senetlerine tahvil denir. Anonim şirketler genel kurul kararı ile tahvil çıkarabilir. Çıkarılan her tahvilin değeri aynı olmalıdır. Ayrıca şirket ödenmiş sermayesinden fazla tahvil çıkaramaz. Tahvil çıkarmak isteyen şirketler SPK'den izin almak zorundadır.

2.3.1. Tahvil Türleri

Tahviller yatırımcılara sağladığı imkânlar ve çıkarılma şekillerine göre değişik isimler altında gruplandırılabilir.

Devlet Tahvilleri ve Özel Sektör Tahvilleri: Devlet tarafından iç borçlanma (istikraz) yoluyla çıkarılan tahviller devlet tahvili veya hazine bonusu adını alır.

Devlet ihtiyacına göre vade belirler. Özel sektör tarafından belirli amaçlar ile değişik vadeler ile çıkarılan tahviller ise özel sektör tahvilleridir.

Primli Tahviller ve Başa Baş Tahviller: Tahvil üzerinde yazılı (nominal) değer ile piyasaya çıkarılıyorsa başa baş, üzerinde yazılı değerden daha aşağı bir tutarda piyasaya çıkarılıyorsa primli tahvil denir. Hisse senetleri için nominal değer altında bir satış söz konusu olamaz. Tahvil en çok nominal değer % 5'i kadar düşük değerle çıkarılabilir.

Hamiline ve Nama Yazılı Tahviller: Kıymetli evrak üzerinde sahibinin ismi belirtiliyorsa nama yazılı, isim belirtilmüyor ve elinde bulunduran kişiye alacak hakkı tanıyorsa hamiline yazılı tahvillerdir. Ancak uygulamada hamiline yazılı tahviller daha yaygın kullanılmaktadır.

İkramiyeli Tahviller: Daha çok tahvil satışı yapabilmek için tahvil sahibine ek menfaatler sağlayan tahvillerdir. Ancak ülkemizde tahvil sahibine hak ettiği faiz dışında ek bir menfaat sağlanamaz.

Garantili Tahviller ve Garantisiz Tahviller: Satışı arttırmak için tahvile bir banka ya da şirket garantisi veriliyorsa garantili, tahvil normal şekilde çıkarılıyorsa garantisiz tahvil denir. Garantili tahviller insanlara daha fazla güven verdiği için ve riski daha düşük olduğu için daha çok tercih edilir.

Paraya Çevrilme Kolaylığı Olan Tahviller: Tahvillerin üzerinde yazılı vadeleri vardır. Vade sonunu beklemeden istendiği zaman işleyen faizi ile nakde çevrilebilen tahvillere paraya çevrilme kolaylığı olan tahviller denir. Tahvillerin geri ödemesine itfa adı verilir.

Sabit Faizli ve Değişken Faizli Tahviller: Tahvil faizleri piyasadaki tahvil talebine ve arzına göre piyasalar tarafından günlük belirleniyorsa buna değişken faizli tahvil denir. SPK tarafından yapılan son düzenleme ile değişken faizli tahvil yerine 3, 6 aylık veya 1 yıllık dönemli sabit faiz uygulamasına geçilmiştir.

İndeksli Tahviller: Altın ya da döviz kuru artış yüzdesine göre tahvilin anaparası artırılarak sahibine ödenir. Tahvilin çıkarıldığı gün ile vade günü arasında kalan süreler için altın ya da döviz artış yüzdeleri hesaplanır.

2.3.2. Tahvilin Getirileri ve Sorumlulukları

Yatırım aracı olarak tahvili seçen kişi ve kuruluşlar kazanç sağlamak yanında bazı sorumlulukları da yerine getirmelidirler. Bu hak ve sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir.

- Tahvil sahibi şirketin kar zarar riskine katlanmaz. Sadece şirkete faiz karşılığında borç vermiş olur.
- Tahvil sabit getirili menkul kıymettir. Bu nedenle tahvilin getirisi önceden bilinir.
- Tahvil sahibinin faiz ve anapara alacağı dışında şirket üzerinde başka bir hakkı yoktur.
- Tahvil sahibi şirket yönetimine katılamaz.
- Şirkette kar dağıtımından önce tahvil sahiplerinin alacakları ödenir. Kalan tutar dağıtılır.

2.3.3. Tahvilde Fiyat ve Değer Kavramları

Nominal (İtibari) Değer: Tahvilin üzerindeki yazılı değere nominal değer denir. Vade sonunda tahvil sahibinin eline geçecek anapara tutarıdır.

İhraç Değeri: Tahvil şirket tarafından satışa çıkarıldığında gelen talebe göre belirlenen satış bedelidir. Genellikle nominal değerinin altında olur.

Piyasa Değeri: Tahvilin piyasalarda işlem gördüğü değerdir.

2.3.4. Tahvilin Şekli

Türk Ticaret Kanunu 425–427. maddelerine göre tahvilde bulunması gereken şekil şartları şöyledir:

- Şirket unvanı, konusu, merkezi, süresi
- Ticaret sicili tescil numarası
- Esas sermaye miktarı
- Ana sözleşme tarihi ve varsa değişiklik tarihleri
- Tasdik edilmiş son bilançoya şirket durumu
- Önceden çıkarılmış ve yeni çıkarılacak tahvillerin nominal değerler, itfa şekli, faiz oran ve vadesi
- Tahvil çıkarmaya dair genel kurul kararının tescil ve ilan tarihi
- Şirket menkul ve gayrimenkullerinin herhangi bir sebepten dolayı rehin veya teminat gösterilmiş olup olmadığı
- Şirketi temsile yetkili en az iki imza.

Resim 2.13: Tahvil örneği

2.3.5. Tahvil Piyasası

Tahvil piyasasında T.C. Merkez Bankası, borsa üyeleri ve SPK'den yetki belgesi alan bankalar işlem yapabilir. Yatırımcılar borsada şahsen işlem yapamaz. Yetki belgesine sahip aracı kuruluş yardımı ile işlem yaparlar. Aracı kuruluşların verdikleri hizmetler şunlardır:

- Halka arza aracılık
- Alım satma aracılık
- Yatırım danışmanlığı
- Portföy yöneticiliği
- Menkul kıymetleri geri alma ve satma (repo-ters repo) taahhüdü ile alım-satım

İşlem yapacak aracı kuruluş tahvil ve bono piyasası müdürlüğünü arayarak emirlerini iletir. Aracı kurum yetkilisi kendisine verilen kodu piyasa eksperine söyledikten sonra kesin alım satım pazarında işlem yapmak için işlem türü, müşteri hesap kodu, nominal tutar, fiyat ve emir tipini bildirir.

Verilen bilgileri eksperler sisteme girer. Pazardaki benzer tüm emirler piyasa izleme ekranından takip edilebilir. En iyi teklif en üstte yer alır ve o işlem gördükten sonra sıradaki en iyi teklif ekrana gelir.

Piyasada işlem yapan taraflar birbirini tanımaz. Emir gerçekleşirse işleme ait dökümler her iki tarafa da fakslanır. Karşılanmamış emirler iptal edilir. Karşılanmayan emirler değiştirilebilir. Yapılan işlemler sonucu kaydedilen fiyat ve oranlar sonraki gün borsa bülteninde ilan edilir.

Sermaye piyasasının önemli yatırım araçlarından olan tahvil için vadenin uzun olması yatırımcı açısından sorun yaratır. Bu nedenle yatırımcı daha kısa vadeli, benzer getirili, riski düşük başka yatırım alternatiflerini tercih edebilir. Bu nedenle günümüzde tahvil vadeleri giderek kısalmaktadır.

BAŞLICA FİNANSAL GÖSTERGELER					
Tarih	Son Değerler	Son 1 Aylık Değişim	Son 3 Aylık Değişim	Son 1 Yıllık Değişim	2006 Değişimi
İMKB 100 Endeksi	42911	% -8.7	% 7.9	% 67.9	% 7.9
KYD DİBS Endeksi (182 Gün)	485.0	% 1.1	% 3.8	% 17.8	% 3.8
Repo (O/N, Stopajsız)	267.6	% 0.9	% 2.7	% 11.7	% 2.7
USD	1.3482	% 2.7	% 0.0	% -0.3	% 0.0
EURO	1.6332	% 4.8	% 2.4	% -6.8	% 2.4
Döviz Sepeti (1 USD + 1 EUR)	2.9814	% 3.9	% 1.3	% -4.0	% 1.3

Resim 2.14: Finansal göstergeler

2.3.6. Hisse Senedi ve Tahvilin Farkları

- Hisse senedi sahibine ortaklık, tahvil ise alacak hakkı sağlar.
- Hisse senedi sahibi yönetime katılır, tahvil sahibi katılamaz.
- Tahvilde vade varken hisse senedinde vade yoktur.
- Tahvil sabit, hisse senedi ise değişken getirilidir.
- Tahvilde risk yoktur. Hisse senedinde risk vardır.

Hisse senedini anonim şirketler ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler çıkarabilirken tahvilleri bunların yanında tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşları da çıkarmaktadır.

2.4. Diğer Menkul Kıymetler

Hisse senedi ve tahvil dışında kullanılan başka yatırım alternatifleri de bulunmaktadır. Bu alternatiflerin bazıları aşağıda anlatılmıştır.

Resim 2.15: Dolar

Resim 2.16: Külçe altın

2.4.1. Repo

Ellerinde menkul kıymet bulunan ve paraya ihtiyaç duyan kişi ve kurumların bu gereksinimlerini karşılamak için belli bir fiyattan, bir süre sonra geri almak üzere menkul kıymetlerini satmalarına repo denir. Elinde nakit olan ve yatırım yapmak isteyenlerin geçici olarak menkul kıymetleri satın almalarına ise ters repo denir.

Repoya konu olan menkul kıymetler şunlardır:

- Hazine bonoları,
- Devlet tahvilleri
- Varlığa dayalı menkul kıymetler
- Banka bonoları

Repo kısa vadeli bir yatırım aracıdır. Vadesi 1 gün ile 1 ay arasında değişir. Piyasada dolaşan para miktarına göre repo faiz oranları belirlenir. Piyasada para çok ise faiz düşer, para az ise faiz oranı yükselir. Risksiz bir yatırım aracıdır.

SPK'den yetki belgesi alan aracı kuruluşlar ve bankalar repo pazarında işlem yapabilirler. Aracı kurumlar vade ve tutarını borsa eksperine bildirerek repo talebinde bulunur. Talep karşılanırsa işlem gerçekleşir. Böylece menkul kıymet geçici olarak el değiştirmiş olur.

2.4.2. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet

Ticari işlemlerden doğan alacaklar karşılığında SPK' dan izin alınarak çıkarılan kıymetli evraka varlığa dayalı menkul kıymet denir. VDMK' lere konu olan alacaklar şunlardır:

- Konut kredileri
- Tüketici kredileri

- İhracattan doğan alacaklar
- Finansal kiralamadan doğan alacaklar
- Diğer alacaklar

Varlığa dayalı menkul kıymet çıkarabilecekler şunlardır:

- Bankalar
- Finansman şirketleri
- Finansal kiralama şirketleri
- Gayrimenkul yatırım ortaklıkları

SPK mevzuatına göre varlığa dayalı menkul kıymetlere konu olan alacaklar başka amaçla kullanılamaz, teminat gösterilemez, rehnedilemez ve haczedilemez.

2.4.3. Gelir Ortaklığı Senedi

Kamuya ait olan baraj, köprü, karayolu, havayolu, demiryolu, elektrik santrali, telekomünikasyon sistemleri ile sivil deniz ve hava limanları gelirlerine yatırımcıları ortak etmek amacı ile çıkarılan senetlerdir.

GOS tesislerin gelirleri ile ilgilidir. Bu tesislere ortaklık, yönetime katılma ya da mülkiyet hakkı vermez. GOS'un başlıca özellikleri şunlardır:

- Devlet bütçesine kaynak sağlar.
- Vergi avantajı ve teminat olarak kullanılabilirdiği için tercih edilmektedir.
- Değişken faizlidir.
- Enflasyon oranı üzerinde gelir sağlama garantisi vardır.

2.4.4. Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı

Borsa ve diğer organize piyasalarda işlem gören menkul kıymetleri işletmek üzere anonim şirket şeklinde kurulan kuruluşlara yatırım ortaklıkları denir. Görevleri:

- Portföy oluşturmak, yönetmek ve gerektiğinde değişiklik yapmak, (Birden fazla kıymete yatırım yapılarak oluşturulan toplam değere portföy denir.)
- Riski yatırımcıları göz önüne alarak en az şekilde dağıtmak
- Gelişmeleri izleyerek gerekli önlemleri almak
- Portföyün değerini arttırmak

Yatırım ortaklıkları aracılık yapamazlar, mevduat toplayamazlar, ticarî, ziraî, sınaî faaliyette bulunamazlar ve borç para veremezler. Yatırım ortaklığı katılımcıları kar payından yatırımları oranında eşit olarak faydalanırlar.

2.4.5. Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı

Gayrimenkullere dayalı araçlara ve gayrimenkullere yatırım yapmak üzere kurulan sermaye piyasası kurumlarına gayrimenkul yatırım ortaklığı denir. Ortaklık süreli veya süresiz kurulabilir. GYO'nun görevleri şunlardır:

- Portföy oluşturmak, riski dağıtmak ve gerekli tedbirleri almak,
- Gelişmeleri izleyerek tedbir almak
- Portföy değerini arttırmak
- Portföydeki varlıkların güvenilirliğini araştırmak
- Portföy varlıkları ile ilgili raporları hazırlamak

Gayrimenkul yatırım ortaklıkları mevduat toplayamazlar, ticarî, ziraî, sınaî faaliyette bulunamazlar, inşaat işi yapamazlar ve borç para veremezler.

2.4.6. Menkul Kıymet Yatırım Fonları

Katılma belgesi karşılığında halktan para toplamak ve riski dağıtarak portföy oluşturmak amacı ile oluşturulan sermaye piyasası araçlarına menkul kıymet yatırım fonu denir. Yatırım fonu türleri şunlardır:

- Hisse senedi fonu
- Tahvil ve bono fonu
- Sektör fonu
- İştirak fonu
- Grup fonu
- Yabancı menkul kıymetler fonu
- Kıymetli madenler fonu
- Karma fon
- Likit fon
- Değişken fon
- Endeks fon

Bankalar, aracı kuruluşlar, sigorta şirketleri ve SPK'den izin alan kuruluşlar yatırım fonu kurabilirler. Fona katılanlara haklarını ve fon miktarını gösteren katılma belgesi verilir. Katılma belgesi fona iade edildiği zaman paraya çevrilir.

Yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının tercih edilmesinin nedenleri şunlardır:

- Küçük sermayedarlara yatırım imkânı sağlaması
- Değişik alternatifler sunması
- Güvenilir ve uzman kişilerce yönetilmesi.

2.4.7. Altın

Halk tarafından en çok kullanılan yatırım aracıdır. Bu kadar talep görmesinin en önemli sebebi her yerde kolaylıkla paraya çevrilebilmesidir. Enflasyon, mevduat faizi, yabancı paraların kur değişimleri, hisse senedi fiyatları, petrol fiyatları altın fiyatları üzerinde etkili olmaktadır. Yatırımcılar altına kendileri satın alıp elde tutarak ya da İstanbul Altın Borsasına üye olup alım satım emri vererek yatırım yapabilirler.

Resim 2.17: Altın

2.4.8. Mevduat Faizleri

Belli bir süre sonunda çekilmek üzere banka ya da diğer kredi kuruluşlarına yatırılan paraya vadeli mevduat denir. Vade yatırımcının tercihinin bağlıdır. 1 ay, 3 ay, 6 ay, 1 yıl vb. vadeler seçilebilir. Belirlenen vade dolmadan para çekilirse yatırımcı faiz hakkında vazgeçmiş olur.

Resim 2.18: Banka

2.4.9. Döviz

Enflasyon dönemlerinde çok tercih edilen bir yatırım aracıdır. Döviz tercih eden yatırımcıların getirisi kur artışlarıdır. Ayrıca vadeli döviz tevdiat hesabı açtırarak faiz geliri de elde edilebilir. Döviz, uluslararası gelişmelerden ve bankaların faiz oranlarından etkilenir.

Resim 2.19: Döviz Bürosu

Resim 2.20: Çeşitli yabancı paralar

2.4.10. Kâr Zarar Ortaklığı Belgesi

Faizsiz kazancı tercih eden yatırımcıların tercih ettiği bir yatırım türüdür. Sermaye Piyasası Kurulunun iznine bağlıdır. Yatırımcının oy hakkının olmaması ve vade bulunması nedeniyle hisse senedinden farklıdır. Kar ya da zarara ortak olunması nedeniyle hisse senedine benzemektedir.

2.4.11. Katılma İntifa Senedi

Şirket ile ilgisi olan kişilere yarar sağlamak amacı ile çıkarılan, kâr payı ya da yeni çıkarılacak hisse senetlerinden alma hakkı tanıyan hisse senedi çeşididir. Ortaklık, oy hakkı ve yönetime katılma söz konusu değildir.

2.4.12. Oydan Yoksun Hisse Senedi

Kâr payı ve istenirse tasfiye sonucuna iştirak hakkı veren ancak oy hakkı tanımayan hisse senedi türüdür.

2.4.13. Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri

Devlet ve kamu kuruluşlarının kısa veya uzun vadeli fon ihtiyacını karşılamak için çıkardıkları sahibine alacak hakkı tanıyan senetlerdir. Devlet yeni yatırım yapmak ya da bütçe açıklarını kapatmak amacı ile hazine bonusu ya da devlet tahvili çıkarabilir. Risksiz bir yatırımdır ve faizi vergiden muafır.

2.4.14. Banka Bonoları ve Banka Garantili Bonolar

Kalkınma ve yatırım bankalarının finansman temin etmek için çıkardıkları senetlerdir. Ortaklık değil sadece alacak hakkı sağlar.

2.4.15. Finansman Bonoları

Anonim şirketlerin kısa vadeli kaynak temini için çıkardıkları, alacak hakkı sağlayan borçlanma senetleridir.

2.4.16. Gayrimenkul Yatırımı

Altına benzeyen geleneksel bir yatırım aracıdır. Riski yoktur. Ayrıca gayrimenkulün değerinde artış olabilir. Ancak kolayca paraya çevrilemez ve tahribat durumunda gayrimenkulün değeri azalabilir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Piyasaları takip ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Borsada işlem gören üç şirket seçiniz ve bir hafta boyunca şirketin gidişatını takip ederek en kârlı şirketi seçiniz. ➤ Şirketin durumunu borsa haberlerinden, gazetelerin ekonomi sayfalarından, borsa süreli yayınlarından ve internetten takip ediniz.
➤ Hisse senedinin şeklini görünüz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bir hisse senedi şekli veya örneğini temin ederek sınıfa getiriniz ve sınıfta arkadaşlarınız ile inceleyiniz. ➤ Bir aracı kuruma giderek örnek talebinde bulunabilirsiniz. ➤ Bir bankaya giderek örnek belge talebinde bulunabilirsiniz. ➤ Borsa ile ilgili süreli yayınları edinerek belge örnekleri temin edebilirsiniz.
➤ Hisse senedi piyasasından şirket seçiniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Medya, internet veya diğer iletişim araçlarını kullanarak borsada işlem gören çevrenizdeki bir işletmeyi tespit ediniz ve işletmeden borsa verileri toplayınız. ➤ İşletmenin sermayesini öğreniniz. ➤ İşletmenin borsada işlem görmek için hangi işlemleri yerine getirdiğini sorunuz. ➤ İşletmenin hisse senetlerine ne kadar talep olduğunu sorunuz. ➤ İşletmenin borsadaki değer artış ve azalışlarını sorarak son bir haftalık verilerini kaydediniz. ➤ İşletmenin hisse senetlerini hangi şekilde çıkardığını sorunuz.
➤ Hisse senedi piyasasının seans saatlerini takip ediniz.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çevrenizde bulunan bir banka ya da aracı kuruluşa giderek borsa seans saatlerini öğreniniz. ➤ Ulusal pazar seans saatlerini sorunuz. ➤ İkinci ulusal pazar seans saatlerini sorunuz. ➤ Yeni ekonomi pazarı seans saatlerini sorunuz. ➤ Fon pazarı seans saatlerini sorunuz. ➤ Birincil piyasa seans saatlerini sorunuz. ➤ Gözaltı pazarı seans saatlerini sorunuz. ➤ Toptan satışlar pazarı seans saatlerini sorunuz.

<p>➤ Hisse senedi piyasasındaki pazar çeşitlerini ve pazarda işlem gören şirketleri takip ediniz.</p>	<p>➤ Görsel araçlardan, aracı kurumlardan, süreli yayınlardan faydalanarak ulusal pazarda, ikincil ulusal pazarda, gözaltı pazarında, fon pazarında, yeni ekonomi pazarında işlem gören birer tane şirket ismi belirleyiniz</p> <p>➤ Ulusal Pazarda işlem gören bir şirket ismi öğreniniz.</p> <p>➤ Yeni ekonomi pazarında işlem gören bir şirket ismi öğreniniz.</p> <p>➤ Fon pazarında işlem gören bir şirket ismi öğreniniz.</p> <p>➤ İkincil ulusal pazarda işlem gören bir şirket ismi öğreniniz.</p> <p>➤ Gözaltı pazarında işlem gören bir şirket ismi öğreniniz.</p>
<p>➤ Tahvilin şeklini görünüz.</p>	<p>➤ Bir tahvil şekli veya örneğini temin ederek sınıfa getiriniz ve sınıfta arkadaşlarınız ile inceleyiniz.</p> <p>➤ Bir aracı kuruma giderek örnek talebinde bulunabilirsiniz</p> <p>➤ Bir bankaya giderek örnek belge talebinde bulunabilirsiniz.</p> <p>➤ Borsa ile ilgili süreli yayınları edinerek belge örnekleri temin edebilirsiniz.</p>
<p>➤ Tahvil çıkarma şartlarını tespit ediniz.</p>	<p>➤ Çevrenizde bulunan bir anonim şirketi ziyaret ederek tahvil bilgilerini alınız.</p> <p>➤ İşletmeye daha önce tahvil çıkarıp çıkarmadığını sorunuz.</p> <p>➤ İşletmenin ödenmiş sermaye tutarını sorunuz.</p> <p>➤ İşletmenin ne zaman ve ne amaçla tahvil çıkardığını sorunuz.</p> <p>➤ İşletmenin çıkardığı tahvilin vadesini öğreniniz.</p> <p>➤ İşletmenin çıkardığı tahvilin faiz oranını sorunuz.</p>
<p>➤ Tahvil ve hisse senedini karşılaştırınız.</p>	<p>➤ Çevrenizde bulunan bir finansal kuruluşu ziyaret ederek hisse senedi ve tahvilin farklarını sorunuz.</p> <p>➤ Risk açısından hisse senedi ve tahvilin farklarını sorunuz.</p> <p>➤ Getiri açısından hisse senedi ve tahvilin farklarını sorunuz.</p> <p>➤ Çıkaran kuruluşlar açısından hisse senedi ve tahvilin farklarını sorunuz.</p> <p>➤ Hak ve sorumluluklar açısından hisse senedi ve tahvilin farklarını sorunuz.</p>

<p>➤ Tahvilde fiyat ve değer kavramlarını ayırt ediniz.</p>	<p>➤ Çevrenizde bulunan bir banka ya da aracı kuruluşa giderek tahvil piyasasının işleyişi hakkında bilgi alınız ve sınıfta arkadaşlarınız ile paylaşınız.</p> <p>➤ Tahvil piyasasında kimlerin işlem yapabildiğini sorunuz.</p> <p>➤ Piyasa eksperinin kim olduğunu sorunuz.</p> <p>➤ Tahvil piyasasında alım satım işlemlerinin ne şekilde yapıldığını sorunuz.</p> <p>➤ Tahvil piyasasında emir türlerini sorunuz.</p>
<p>➤ Tahvil piyasasında yapılan işlemleri takip ediniz.</p>	<p>➤ Çevrenizde bulunan bir banka, şirket ya da kütüphaneye giderek tahvil türleri ve tahvil değerleri hakkında bilgi toplayınız ve sınıfta bilgileri arkadaşlarınız ile paylaşınız.</p> <p>➤ Tahvil türlerinin neler olduğunu sorunuz.</p> <p>➤ Tahvil türlerinin birbirlerine göre farklı yönlerini araştırınız.</p> <p>➤ Tahvilde nominal değer kavramını sorunuz.</p> <p>➤ Tahvilde piyasa değeri kavramını sorunuz.</p> <p>➤ Tahvilde ihraç değeri kavramını sorunuz.</p>
<p>➤ Repo yatırımını araştırınız.</p>	<p>➤ Bir bankaya girerek repo hakkında bilgi toplayınız.</p> <p>➤ Repoda uygulanan vadeleri öğreniniz.</p> <p>➤ Repo faiz oranlarını öğreniniz.</p> <p>➤ Repo yatırımının avantajlarını öğreniniz.</p> <p>➤ Repo yatırımının diğer yatırım türlerine göre tasarruf sahipleri tarafından tercih edilme oranını kıyaslayınız.</p>
<p>➤ Gelir ortaklığı senedine yatırımı araştırınız.</p>	<p>➤ Bir kütüphaneye giderek gelir ortaklığı senedi ile ilgili bilgi toplayınız.</p> <p>➤ Gelir ortaklığı senedinin getirileri ve risklerini araştırınız.</p> <p>➤ Gelir ortaklığı senedinin özelliklerini ve kimlerin çıkarabileceğini araştırınız.</p>
<p>➤ Diğer menkul kıymetlere yatırımı araştırınız.</p>	<p>➤ SPK, banka, aracı kuruluş ya da bir finans kuruluşuna giderek menkul kıymet yatırım fonu, menkul kıymet yatırım ortaklığı ve gayrimenkul yatırım ortaklığı hakkında bilgi toplayınız.</p> <p>➤ Menkul kıymet yatırım ortaklığının görevlerinin neler olduğunu sorunuz.</p> <p>➤ Gayrimenkul yatırım ortaklığının faaliyet alanlarını sorunuz.</p> <p>➤ Yatırım fonu türlerini sorunuz.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yatırım fonu kurma yetkisine sahip olanları sorunuz. ➤ Yatırım fonu ve yatırım ortaklıklarının yatırımcılar tarafından tercih edilmesinin nedenlerini sorunuz. ➤ Portföy ve eksper kavramlarının ne anlama geldiğini sorunuz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Varlığa dayalı menkul kıymete yatırımı araştırınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bir banka, finansman şirketi, finansal kiralama şirketi veya gayrimenkul yatırım ortaklığı şirketine giderek varlığa dayalı menkul kıymet hakkında bilgi toplayınız, ➤ Varlığa dayalı menkul kıymete konu olan alacakların neler olduğunu sorunuz. ➤ Varlığa dayalı menkul kıymet çıkarma yetkisine sahip olanları sorunuz.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Döviz ve altına yatırımı araştırınız.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Döviz ve altına yatırımın ülkemizde neden çok yaygın olduğunu yatırımcılara sorarak araştırınız. ➤ İnsanların neden altın yatırımını tercih ettiklerini sorunuz. ➤ Döviz yatırımının nedenlerini öğreniniz. ➤ Döviz ve altına yaptıkları yatırımlardan kişilerin beledikleri getiriye elde edemediklerini sorunuz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A-Aşağıdaki soruların cevaplarını doğru veya yanlış olarak değerlendiriniz.

1. (...)Yatırım tasarrufların çeşitli araçlar ile değerlendirilmesine denir.
2. (...)İnsanlar çok zengin olmak için yatırım yapar.
3. (...)Yatırım ileriye dönük beklentiler için yapılır.
4. (...)Yatırımda kullanılacak kaynak gelirin tamamı olmalıdır.
5. (...)Fon arz edenler ile fon talep edenlerin karşılaştığı ve alım satım yaptıkları yere piyasa denir.
6. (...)Kolektif şirketler hisse senedi çıkarma yetkisine sahiptir.
7. (...)Hisse senedi çıkarılması sırasında belirlenen ve üzerinde yazılı olan değere nominal değer denir.
8. (...)İşletmenin kâr elde etmesi durumunda hisse senetleri sahiplerinin alacağı paya temettü denir.
9. (...)Hisse senedinin üzerinde senedin çıkış tarihi bulunmak zorundadır.
10. (...)İstikrarlı şirketler gözaltı pazarında işlem görür.
11. (...)Kamu kuruluşları tahvil çıkarma yetkisine sahip değildir.
12. (...)Tahvil sahibi vade sonunda ne kadar getiri elde edeceğini bilir.
13. (...)Tahviller şirket kâr ya da zararına katılma hakkı verir.
14. (...)Tahviller sermaye piyasalarında alınıp satılabilirler. Tahvilin satış bedeli, vadesi ve faiz oranı göz önüne alınarak belirlenir.
15. (...)Enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde tahvil geçerli bir yatırım aracıdır.
16. (...)Altın ülkemizde çok tercih edilen bir yatırım aracıdır.
17. (...)Belli bir süre sonunda geri çekilmek üzere bankaya yatırılan paraya mevduat denir.
18. (...)Repo uzun vadeli bir yatırım aracıdır.
19. (...)Gelir ortaklığı senedi sahibine ortaklık ve mülkiyet hakkı sağlar.
20. (...)Menkul kıymet yatırım ortaklıkları mevduat toplama yetkisine sahip değildir.

B-Aşağıdaki çoktan seçmeli sorulardaki doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Hangisi yatırım araçlarından biri değildir?
  - A) Mevduat faizi
  - B) Devlet tahvili
  - C) Yastık altı birikimi
  - D) Repo
2. Hangi işlem sonucu tasarruf hesaplanır?
  - A) Kar – Zarar
  - B) Gelir – Gider
  - C) Aylık Kazanç – Faiz
  - D) Gelir + Gider

3. Hangisi yatırımı riskli kılar?
A) Yatırımı borç ile yapmak
B) Tasarrufla yatırım yapmak
C) Yatırım öncesi araştırma yapmak
D) Olası getirileri hesaplamak
4. Hangisi mali piyasasının unsurları arasında yer almaz?
A) Tasarrufu olmayanlar
B) Yatırımcılar
C) Yatırım araçları
D) Aracı kuruluşlar
5. Hangisi sermaye piyasası faaliyetlerinden biri değildir?
A) Alım satıma aracılık yapmak
B) Danışmanlık yapmak
C) Bankacılık işlemleri yapmak
D) Portföy yönetmek
6. Hangisi hisse senedinin sahiplerine sağladığı haklardan biri değildir?
A) Temettü (Kar Payı)
B) Faiz
C) Bilgi alma
D) Yönetime katılma
7. Hangisi hisse senedi çıkarma yetkisine sahip değildir?
A) Özel kanunla kurulmuş kuruluşlar
B) Anonim şirketler
C) Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler
D) Limitet şirketler
8. Bilgilendirme görevlerini yerine getirmeyen, düzenlemelere uyum sağlamayan şirketlerin hisse senetlerinin işlem gördüğü pazar hangisidir?
A) Birincil pazarlar
B) Fon pazarı
C) Yeni ekonomi pazarı
D) Gözaltı pazarı
9. Borsada işlemlerin başlaması ve bitmesi arasında geçen süreye ne denir?
A) Lot
B) Emir
C) Seans
D) Endeks

10. Ana sözleşme ile oy hakkı, kâra iştirak vb. açılardan sahiplerine diğerlerine göre daha özel haklar sağlayan hisse senetlerine ne denir?
A) Nama yazılı hisse senedi
B) İmtiyazlı hisse senedi
C) İntifa hisse senedi
D) Primle hisse senedi
11. Hangisi tahvil türlerinden biri değildir?
A) Primli tahviller
B) İkramiyeli tahviller
C) Devlet tahvili
D) Türev tahviller
12. Hangisi tahvilin özelliklerinden biridir?
A) Sabit getirilidir.
B) Yönetime katılma hakkı sağlar.
C) Kar- zarar ortaklığı sağlar.
D) Risklidir.
13. Hangisi tahvilin şekil şartlarından biri değildir?
A) Şirket unvanı
B) Yetkili iki imza
C) Sermaye miktarı
D) Pay adedi
14. Tahvilin üzerindeki yazılı değere ne denir?
A) İhraç değeri
B) Nominal (İtibari) değer
C) Piyasa değeri
D) Primli değer
15. Hisse senedi, tahvil ve diğer menkul kıymetlerin işlem gördüğü örgütlü pazarlara ne denir?
A) Pazar
B) Piyasa
C) Borsa
D) Banka
16. Hangisi reponun özelliklerinden biridir?
A) Uzun vadeli.
B) Yönetime katılma hakkı sağlar.
C) Faiz oranı piyasa şartlarına göre belirlenir.
D) Risklidir.

17. Hangisi menkul kıymet yatırım fonu kurmaya yetkili değildir?
A) Bankalar
B) Sermayesi olan şahıslar
C) Aracı kuruluşlar
D) Sigorta şirketleri
18. Birden fazla kıymete yatırım yapılarak oluşturulan toplam değere ne denir?
A) Yatırım
B) Para
C) Yatırım fonu
D) Portföy
19. Hangisi yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının tercih edilme nedenlerinden biri değildir?
A) Küçük yatırımcılara fırsat vermesi
B) Getirisinin belli olması
C) Değişik alternatifler sunması
D) Uzman kişilerce yönetilmesi
20. Kısa süreli paraya ihtiyacı olan ve elinde menkul kıymet bulunduran kişi ya da kurumların bu menkul kıymetleri bir süre sonra geri almak üzere satmalarına ne denir.
A) Gelir ortaklığı senedi
B) Altın
C) Repo
D) Gayrimenkul

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız.

Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz.

Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız evet, uygulamadıysanız hayır kutucuklarını işaretleyiniz.

MODÜL ADI: Kıymetli Evraklar	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:	
UYGULAMA FAALİYETİ: Menkul Kıymetler	SINIF VE NUMARASI	
AÇIKLAMA: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri EVET ve HAYIR kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Tasarrufun nasıl oluştuğunu belirlediniz mi?		
2. Bir bankaya gittiniz mi?		
3. Bankanın döviz ve TL faiz oranlarını sordunuz mu?		
4. Yatırım alternatiflerinin isimlerini öğrendiniz mi?		
5. Çevrenizdekilere niçin yatırım yaptıklarını sordunuz mu?		
6. Yatırımın özelliklerini kavradınız mı?		
7. Mali piyasalarda faaliyet gösteren kuruluşları öğrendiniz mi?		
8. Mali piyasalarda yapılan işlemleri biliyor musunuz?		
9. İnternette veya borsa haberlerinden bir şirketin hisse senedi verilerini bir hafta boyunca takip ettiniz mi?		
10.Hisse senedi çıkarma yetkisi olan kurum ve kuruluşları öğrendiniz mi?		
11.Hisse senedi türlerini ayırt ettiniz mi?		
12.İnternette İMKB veya SPK sitelerini ziyaret ettiniz mi?		
13.Seans kelimesinin anlamını öğrendiniz mi?		
14.Bir “lot”un kaç hisse senedi olduğunu biliyor musunuz?		
15.Endeks kelimesinin anlamını öğrendiniz mi?		
16.Bir aracı kuruluşa giderek hisse senedi piyasaları ile ilgili bilgi topladınız mı?		
17.Piyasaların seans saatlerini öğrendiniz mi?		
18.Nominal değer ile piyasa değeri kavramlarını ayırt ettiniz mi?		
19.Tahvil çıkarma yetkisine sahip olan kuruluşları öğrendiniz mi?		
20.“Borsa” kelimesinin anlamını ve burada hangi işlemlerin yapıldığını kavradınız mı?		
21.Tahvil türlerini ve farklarını kavradınız mı?		
22.Kâr ve faiz kavramlarını ayırt edebiliyor musunuz?		
23.Hisse senedi ve tahvilin farklarını biliyor musunuz?		
24.“Eksper” adının kimlere verildiğini biliyor musunuz?		

25. Nominal değer ile piyasa değeri arasındaki farkı ayırt edebildiniz mi?		
26. Bir bankaya giderek aracı kuruluşların görevlerinin neler olduğunu sordunuz mu?		
27. İnternette SPK sitesine girerek bilgi topladınız mı?		
28. Çevrenizde en çok tercih edilen yatırım alternatifinin ne olduğunu öğrendiniz mi?		
29. Elinizde olduğu varsayılan belli bir miktar para ile değişik yatırım alternatiflerine yatırım yaptınız mı?		
30. Yatırım alternatiflerinin getirilerini kıyasladınız mı?		
31. Yatırım alternatiflerinin risklerini kıyasladınız mı?		
32. İnternet ve ya borsa verilerinden yatırım getirilerini karşılaştırdınız mı?		
33. Yatırım alternatiflerinin neler olduğunu biliyor musunuz?		
34. Bir bankaya giderek repo faiz oranlarını sordunuz mu?		
35. Döviz kurlarının bir haftalık seyrini izlediniz mi?		
36. Tasarrufunuzu verimli şekilde kullanabiliyor musunuz?		

DEğERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için ilgili faaliyetleri tekrarlayınız. Hepsi “EVET” ise bir sonraki öğrenim faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

A-Aşağıdaki soruların cevaplarını doğru ve yanlış olarak değerlendiriniz.

1. (...)Bono, poliçe ve çek birer kıymetli evraktır
2. (...)Bono, poliçe ve çek istenildiği gibi düzenlenebilir.
3. (...)Kıymetli evraklarda yazı ve rakam ile yazılan tutar arasında bir fark varsa yazı ile yazılan geçerlidir.
4. (...)Bono, poliçe ve çek birer kredi aracıdır
5. (...)Poliçenin düzenlenebilmesi için muhatabın kabul etmesi gerekir
6. (...)Çeklerde vade vardır.
7. (...)Bononun diğer adı emre muharrer senettir
8. (...)Bono, poliçe ve çekte üçlü ilişki söz konusudur.
9. (...)Çek hamiline ya da nama düzenlenebilir.
10. (...)Tüm kıymetli evraklar ciro ile başkasına devredilebilir.
11. (...)Sermaye şirketlerinin ortaklarına sermaye paylarını belgelendirmek amacı ile verdikleri kıymetli evraklara tahvil denir.
12. (...)Menkul kıymetler yatırım amacı ile kullanılır.
13. (...)Hisse senedi sahibi şirket yönetimine katılır ancak tahvil sahibi yönetime katılamaz.
14. (...)Döviz, uluslararası gelişmelerden ve bankaların faiz oranlarından etkilenmez.
15. (...)Alıcı ve satıcının karşılaştığı ve fonların el değiştirdiği yerlere banka denir.
16. (...)Aracı kuruluşlar sermaye piyasasında faaliyet gösterir.
17. (...)Konut kredileri ve tüketici kredileri varlığa dayalı menkul kıymetlere konu olan alacaklardandır.
18. (...)Satışı arttırmak için tahvile bir banka ya da şirket garantisi veriliyorsa buna indeksli tahvil denir.
19. (...)Belli kurallara göre ve bir düzen içinde menkul kıymet alım satımının yapıldığı organize olmuş piyasalara borsa denir

B-Aşağıdaki çoktan seçmeli sorulardaki doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Hangisi değişken getirili bir yatırım aracıdır?
A) Hazine bonosu
B) Repo
C) Tahvil
D) Döviz
2. Hangisi varlığa dayalı menkul kıymet çıkarma yetkisine sahip değildir?
A) Bankalar
B) Sermaye Piyasası Kurulu
C) Gayrimenkul yatırım ortaklıkları
D) Finansman şirketleri

3. Kıymetli evrakın üzerinde yazılı olan değere ne denir?
  - A) Piyasa değeri
  - B) İhraç değeri
  - C) Toplam tutar
  - D) Nominal değer
4. İMKB'nin temel pazarı olan istikrarlı şirketlerin işlem gördüğü pazar hangisidir?
  - A) Uluslar arası Pazar
  - B) Gözaltı pazarı
  - C) Ulusal Pazar
  - D) Yeni ekonomi pazarı
5. Şirket kâr ettiği zaman şirket ortaklarının aldıkları paya ne denir?
  - A) Rüçhan hakkı
  - B) Temettü
  - C) Faiz
  - D) Prim

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız.

Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz.

Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

UYGULAMALI TEST

Modül ile kazandığınız yeterliği aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Bono ile ilgili olarak; A) Bononun şekil şartlarını öğrendiniz mi? B) Bononun ciro edilme çeşitlerini öğrendiniz mi?		
2. Çek ile ilgili olarak; A) Çekte şekil şartları ve çekin bankalardan alınması ile ilgili kanun maddelerini öğrendiniz mi? B) Karşılıksız çek çekmenin sonuçlarını öğrendiniz mi?		
3. Poliçe ile ilgili olarak; A) Poliçede tarafları ve sorumluluklarını öğrendiniz mi? B) Poliçede ciro çeşitlerini ve sınıflandırılmasını öğrendiniz mi?		
4. Yatırım araçlarını tanıdınız mı?		
5. Sabit getirili yatırım araçlarını ayırt edebiliyor musunuz?		
6. Değişken getirili yatırım araçlarını ayırt edebiliyor musunuz?		
7. Yatırımda riskin önemini kavradınız mı?		
8. Belli miktar tasarrufunuz olduğunu kabul ederek yatırım kararı alıp yatırım yaptınız mı?		
9. Yatırım öncesi piyasa araştırması yaptınız mı?		
10. İnternet veya medyadan borsa verilerini takip edebiliyor musunuz?		
11. İMKB veya SPK sitelerini ziyaret ettiniz mi?		
12. İleride elde edeceğiniz kazancınız ile yatırım yapmaya hazır mısınız?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için modülü tekrarlayınız.

- Modülü tamamladınız, tebrik ederiz.
- Almış olduğunuz eğitimle menkul kıymetleri öğrenmiş oldunuz. Edindiğiniz bu bilgi ve tecrübeleri “Muhasebe ve Finansman” alanında çalışarak pekiştirebilirsiniz.
- Artık tasarruflarınıza doğru şekilde yön verebilirsiniz. Anlayamadığınız bir nokta olursa konuyla ilgili faaliyeti tekrar ediniz.
- Ölçme ve değerlendirmedeki soruları ve işlemleri yapabilirseniz bu modülü başarıyla tamamlarsınız. Böylece bu modülle ilgili tam öğrenmeyi sağlayarak diğer modüle geçebilirsiniz.
- Ölçme soruları ve performans testinden başarılı olamazsanız bu modülü tekrar etmeniz sizin için daha yararlı olacaktır.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1 CEVAP ANAHTARI (BONO)

Soru	Cevap
1	DOĞRU
2	YANLIŞ
3	YANLIŞ
4	DOĞRU
5	DOĞRU
6	YANLIŞ
7	DOĞRU
8	DOĞRU
9	YANLIŞ
10	YANLIŞ

(ÇEK)

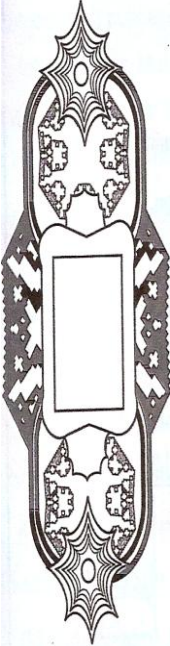

Soru	Cevap
1	DOĞRU
2	DOĞRU
3	YANLIŞ
4	YANLIŞ
5	DOĞRU
6	YANLIŞ
7	DOĞRU
8	YANLIŞ
9	DOĞRU
10	DOĞRU

(POLİÇE)

Soru	Cevap
1	YANLIŞ
2	DOĞRU
3	DOĞRU
4	DOĞRU
5	DOĞRU
6	YANLIŞ
7	DOĞRU
8	YANLIŞ
9	YANLIŞ
10	DOĞRU

UYGULAMALI TESTLER CEVAP ANAHTARI

BONO

	Vade 60	Vade Tarihi 01.08.2011	Türk Lirası 1.000 TL	No.
	<p>İşbu emre muharrer senedim mukabilinde 01.08.2011 tarihinde, Bayan İREM BURNAZ veya emrühavalesine yukarıda yazılı yalnız BİN.Türk Lirası ödeyeceğim. Bedeli mal olarak ahz olunmuştur. İşbu bono vadesinde ödenmediği takdirde müteakip bonoların da Muacceliyet kesbedeceğinden, ihtilaf vukunda ANKARA Mahkemelerinin selâhiyetine şimdiden kabul eylerim.</p>			
	İsim : SEMRA BULUT	Tanzim Tarihi		
	Adresi : Ç.Emeç Bul. 41/8 Dikmen-ANKARA 01.06.2011			
	Vergi Dairesi ve Hesap Numarası: Mithatpaşa VD: 1568974623			
	Kefil :			
		Düzenleyen		
		İmza		

ÇEK

T.C. ZİRAAT BANKASI 7985 Akyazı/ADAPAZARI	Keşide yeri, tarihi ADAPAZARI,06.12.2011
	1.250. - TL
Bu çek karşılığında BULUT COŞKUNCA' YA yalnız#..binikiyüzelli.-TL.# ödeyiniz.	
Hesap NO: 7897-2 Çek No: 598725695	ZAHİDE BULUT İMZA

POLİÇE

<u>Vade tarihi</u> 15./08./2011	<u>Türk lirası</u> 3.250.TL	<u>Keşide Tarihi ve yeri</u> 15.06.2011 ANKARA
İşbu poliçe mukabilinde 15/08/2011 Tarihinde Bay EREN DENİZ veya emrühavalesine .....ANKARA..... 'da ..#üçbinikiyüzelli TL#.. ödeyiniz.		
Muhatap SEMA BURNAZ Adres / ödeme Yeri Sevgi sk. 7/19 Etlük-Ankara	Kabulümdür	Keşideci SELMA BULUT

ÖĞRENME FAALİYETİ-2 CEVAP ANAHTARI

DOĞRU-YANLIŞ SORULARI

Soru	Cevap
1	DOĞRU
2	YANLIŞ
3	DOĞRU
4	YANLIŞ
5	DOĞRU
6	YANLIŞ
7	DOĞRU
8	DOĞRU
9	YANLIŞ
10	YANLIŞ
11	YANLIŞ
12	DOĞRU
13	YANLIŞ
14	DOĞRU
15	DOĞRU
16	DOĞRU
17	DOĞRU
18	YANLIŞ
19	YANLIŞ
20	DOĞRU

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

Soru	Cevap
1	C
2	B
3	A
4	A
5	C
6	B
7	D
8	D
9	C
10	B
11	D
12	A
13	D
14	B
15	C
16	C
17	B
18	D
19	B
20	C

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

DOĞRU-YANLIŞ SORULARI

Soru	Cevap
1	DOĞRU
2	YANLIŞ
3	DOĞRU
4	YANLIŞ
5	DOĞRU
6	YANLIŞ
7	DOĞRU
8	YANLIŞ
9	DOĞRU
10	DOĞRU
11	DOĞRU
12	YANLIŞ
13	DOĞRU
14	DOĞRU
15	YANLIŞ

16	YANLIŞ
17	DOĞRU
18	DOĞRU
19	YANLIŞ
20	DOĞRU

ÇOKTAN SEÇMELİ SORULAR

Soru	Cevap
1	D
2	B
3	D
4	A
5	B

KAYNAKÇA

- 5941 sayılı çek kanunu
- ARKAN Sabih, **3167 Sayılı Çekli Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Yapılan Değişiklikler**, BATİDER, Cilt XXII, Haziran-2003. S.1
- POROY Reha/Tekinalp, Ünal, **Kıymetli Evrak Hukuku**, İstanbul 1998.
- www.tbb.org.tr, internet sayfası
- BULUT, Bircan, **Karikatürler**
- **Borsacı Dergisi**, Sayı 15.
- **Ekonomist Dergisi**, Sayı 2006/13.
- **Osmanlıdan Günümüze Türk Finans Tarihi**, 1. ve 2. Cilt, İMKB, Yayınları 1999, İMKB.
- **Sermaye Piyasası Kurumu Mevzuatı**
- **25. yıla Girerken SPK, Mart, 2006, ANKARA.**
- www.spk.gov.tr
- www.imkb.gov.tr